

SFI- Invandrares nyckel in i samhället?

En kvalitativ undersökning om SFI villkorade deltagares syn på förväntningar, motivation
och prestationskrav inom SFI utbildningen

Av: Zeinab Fakhro

Socialhögskolan vid
Lunds Universitet
SOPA63
Vt. 2011

Handledare: Anders P Lundberg
Examinator: Lars Harrysson

Abstract

Denna C-uppsats syftar till att öka förståelsen för hur SFI föreskrivna deltagare som är villkorade försörjningsstöd, upplever sin studiemotivation samt vilka förväntningar de har på utbildningen. Det har även varit av intresse att lyfta fram lärares, socialsekreterares, rektors, regeringens samt en SFI experts åsikter kring dessa teman. Urvalet har avgränsats till arabisk talande SFI föreskrivna deltagare dels för att denna grupp är en majoritet bland dem som läser SFI i Helsingborgs kommun, men även för att jag som skribent själv har arabiskan som modersmål. Faktorer såsom ålder, kön och ursprungsland har inte analyserats då det inte ligger i mitt intresse i detta fall eftersom jag förlagt fokus på fyra teman; förväntningar på utbildningen, villkoret, studiemotivationen och bonussystemet. Jag har intervjuat tio SFI deltagare hälften av vardera könet från tre SFI anordningar i Helsingborgs kommun. För att få en större helhetsbild har jag därför valt att intervjua sju professionella varav två utav dessa genom mejlintervjuer, resterande genom djupintervjuer.

Resultatet av undersökningen visar på att samtliga deltagare uppskattar att SFI utbildningen erbjuds för alla. Dock skiljer sig åsikterna kring syftet med utbildningen. En del av respondenterna upplever att utbildningen är tidsfördriv och leder inte till en vettig etablering medan en del andra menar tvärtom, att SFI-utbildning är nyckeln in i samhället. Bonussystemet är något samtliga respondenter kritiserat eftersom alla inte har samma förutsättningar att omfattas av den. Att SFI är villkorat har respondenterna olika åsikter om, slutsatsen är att olika faktorer påverkar motivationen som i sin tur påverkar studieresultaten.

Sökord: SFI, villkor, föreskrivna, villkorade, deltagare, bonussystem, förväntningar, motivation, rosenthaleffekten, pygmalion, arabiska, försörjningsstöd

Handledare: Anders P. Lundberg

Abstract:

This C-level thesis aims at increasing the understanding of how SFI prescribed participants, Who are on conditional income support, experience their study motivation and what they expect from the education. It has also been of interest to give attention to the opinions of teachers, social secretaries, principals, the Government and an SFI expert on these topics.

The selection has been limited to Arabic speaking SFI prescribed participants, partly because this group represents the majority of those who study SFI in the municipality of Helsingborg, but also because my own native language is Arabic.

Factors like age, gender and native country have not been analysed as I have focused on the following four topics: Expectations of the education, the condition, the study motivation and the bonus system.

I have interviewed ten SFI participants, five women and five men, from three SFI arrangements in the municipality of Helsingborg. In order to get a better overall picture I have chosen to interview seven professionals, two of them by mail interviews and five by in-depth interviews.

The results of the survey show that all of the participants appreciate that the SFI education is offered to everybody. But opinions differ when it comes to the aim of the education. Some of the respondents think that the education is a way of passing the time that will not lead to a meaningful establishment , whereas others are of the opposite opinion - that the education is the key into the community. The bonus system is something which all of the respondents have criticized as not everybody has the same possibility to be covered by it.

Keywords: Rosenthal, Pygmalion, Motivation, SFI, Education, Swedish, foreigner, Arabic, prescribed participants, income support

Supervisor: Anders P. Lundberg

Innehållsförteckning

Förord	5
1. Inledning	6
2. Bakgrund.....	8
3. Metod och tillvägagångssätt	11
4. Tidigare forskning	19
5. Teorier/teoretiska utgångspunkter	21
6. Förord till resultat och analys delen	24
7. Respondenternas uppfattning om den SFI utbildning som erbjuds	25
8. Respondenternas uppfattning kring SFI som villkorad hjälp.....	37
9. Respondenternas uppfattning kring hur villkoret påverkar motivationen.....	45
10. Respondenternas uppfattning kring bonussystemet.....	50
11. Avslutande diskussion	55
Källförteckning.....	59
Bilaga 1	61
Bilaga 2	62

Förord

Det har varit en mödosam och krävande process att skriva, bearbeta, transkribera och fullända denna uppsats. Särskilt att välja ut de mest relevanta citaten av den otroligt stora empirin jag lyckats samla, har varit både ansträngande och omfattande men samtidigt mycket givande och lärorikt. Bra och intressanta saker har sagts men tyvärr har det inte funnits möjlighet eller utrymme att lyfta fram allt. Det som har tagits upp i uppsatsen har varit av relevans för de fyra teman jag valt att fokusera mig på, så att det blir en sammanhängande röd tråd. Trots allt har det varit berikande, givande, spännande och ansvarsfullt att få ta del av respondenternas alla åsikter, utsagor och upplevelser på alla plan.

Jag vill passa på att tacka min handledare Anders Lundberg för allt stöd genom hela uppsatsskrivandet och för den konstruktiva kritiken jag erhållit. Ett stort tack riktar jag även till kursansvariga Håkan Jönson och Katarina Jacobson som gett mig råd genom etikbedömningarna. Ett stort tack till alla de respondenter som ställt upp på intervju och som gjort uppsatsen möjlig, utan er hjälp hade detta inte blivit av. Jag vill också passa på att tacka alla er som visat intresse för uppsatsen både vänner och familj speciellt min vän Vlorá Dibrani för all stöd och stöttning. Min pappa Ahmed Fakhro ska också ha ett stort tack för all stöttning och hjälp vid översättning av intervjuguiden. Jag tillägnar mina respondenter följande citat eftersom det kort och koncist beskriver min målgrupps känslor kring att lära sig ett nytt språk; känslor av uppgivenhet, förlorad identitet och maktlöshet men samtidigt nytt hopp och nya chanser.

Jag är ett barn igen. De har tagit mitt språk. Jag kan inte längre uttrycka mig som jag kunde förut.

Jag är ett barn igen. De har tagit min identitet. Jag är inte längre den som jag varit förut.

Jag är ett barn igen. Men jag ville komma hit. Jag kunde inte längre stanna där jag var, tror jag.

Jag är ett barn igen. Det blir ett nytt liv. Jag har fått en chans. Den tar jag gärna.

(Fred Klasen 1983 ur Franzén 2001).

1. Inledning

Främsta anledningen till varför jag valt att fördjupa mig inom detta forskningsområde är för att det speglar min nyfikenhet kring dagens SFI utbildning. Genom min tid som socionomkandidat på Integrationsenheten har jag på olika sätt kommit i kontakt med SFI genom exempelvis studiebesök och samtal med direkt berörda parter inom SFI, såväl lärare som deltagare. Ambitionen och urvalet i denna uppsats har varit att närmare undersöka SFI förskrivna deltagare som villkorat erhåller försörjningsstöd, så kallat motprestationskrav. Syftet har varit att belysa deltagares synsätt på hur SFI som villkorad hjälp påverkar deras motivation att lära sig det svenska språket samt vad lärarna anser om detta.

Eftersom det i lagen har införts en insats som ska verka motivationshöjande för SFI utbildningen har det legat i mitt intresse att undersöka närmare om deltagarna uppskattar det så kallade bonussystemet och om det i verkligheten är en motivationshöjande insats. Jag har därför valt att utgå från Pygmalionteorin, även kallat för Rosenthaleffekten som handlar om att olika gester, blickar samt bekräftelse från t.ex. Lärare ökar elevens motivation och prestation avsevärt. Frågan är om ifall bonussystemet fyller en liknande funktion. Är det avsett att motivera eller finns en annan agenda bakom denna insats? Bonussystemet har ifrågasatts av deltagare, lärare och professionella i flera undersökningar, även under min undersökning. Trots det finns bonussystemet kvar inom SFI. Min undersökning lyfter upp de intervjuade deltagarnas och de professionellas uppfattningar om bonussystemet och ifall det verkar som stöd för deltagarna i SFI.

Jag har valt att använda mig utav begreppet *deltagare* eller *elever* när jag refererar till mina respondenter från SFI. Vad gäller de olika yrkesgrupperna som jag har samtalat med refererar jag dem härnäst i texten som *de professionella*, med undantag när jag specifikt talar om en viss yrkesgrupp, tex. *lärare* eller *socialsekreterare*. När jag talar om begreppet motivation, så syftar jag inte på motivation utifrån psykologiska aspekter utan till det vardagliga begreppet motivation som inkluderar viljan samt lusten att lära sig.

1.1 Problemformulering

SFI har genom åren ständigt debatterats och kritiserats av såväl skolinspektion, statskontor, politiker och journalister för att bland annat medföra till låga och försämrade resultat än förväntat, utifrån styrdokument, kriterier och läroplan. En del av den kritik som framförts mot SFI är bland annat långsamheten, den bristande kvalitén samt de dåliga resultaten som utbildningen påvisar (se artiklarna, Dagens Nyheter 25/3-11). För att erhålla socialbidrag sätts det krav på motprestation och att man ska stå till arbetsmarknadens förfogande (Helsingborgs stad 2013, Norström & Thunved 2008). Kravet på motprestation ökade inom den politiska debatten 2002 (Dahlstedt 2010). I artikeln ”*Hårda nypor för ett mjukt samhälle?*” skriver Dahlstedt (2010) att Folkpartiet ville skärpa kraven ytterligare på invandrare, särskilt efter 11 september attentatet år 2001. Kravet fick en massmedial uppmärksamhet och samtliga riksdagspartier tog antingen efter eller blev tvungna att förhålla sig till detta krav. Även ett krav om att språktest skulle ligga till grund för att erhålla medborgarskap drogs upp i riksdagen, ett förslag som anammats och länge drivits av Danmark (Dahlstedt 2010). Att ställa krav är att bry sig, menade politiker (Dahlstedt 2010).

Motivation som studeras och refereras till i detta arbete är ska förstås i ett bredare vardagligt perspektiv snarare än i ett snävare psykologiskt perspektiv. Det är även av intresse att undersöka om SFI bonussystemet genererar motivation, vilket är regeringens uttalade intention med systemet. Jag undersöker om det finns ett samband mellan krav och studiemotivation. Bonussystemet infördes inom SFI utan några utvärderingar. I en artikel i ETC Göteborg jämför Marina Ferhatovic (2011) SFI deltagarna före och efter att detta system införts och argumenterar för att det inte gett några direkta förbättrade resultat eller förändringar. Detta arbetssätt menar Kjell Kampe (intervju 2011) är något som länge pågått inom SFI utbildningen. Han syftar på att man testar sig fram med olika metoder utan någon förankring eller kunskap. Detta lyfter även Katarina Hollertz (2010) fram i sin doktorsavhandling och pekar på att många insatser som införs runtom i landet är tandlösa.

1.2 Syfte

Syftet med denna C-uppsats är att ur målgruppens synvinkel samt de professionellas, undersöka hur SFI undervisningen som villkorad hjälp upplevs och hur deltagarna upplever att det påverkar deras studiemotivation.

1.3 Frågeställningar:

- Hur ser SFI föreskrivna deltagare samt professionella på den utbildning som erbjuds?
- Hur ser SFI förskrivna deltagarna samt professionella på SFI som villkorad hjälp?
- Hur upplever SFI förskrivna deltagare samt professionella studiemotivationen i relation till villkoret?
- Upplever deltagare och de professionella att bonussystemet är motivationshöjande?

2. Bakgrund

2.1 Integrationspolitikens utveckling

Det är värt att nämna integrationspolitikens utveckling som under de senaste decennierna ändrat karaktär i takt med nya sociala strukturer, politiska reformer, nationella och internationella förändringar vilket har påverkat verksamhetens organisering. Under 60-talet började de första arbetskraftsinvandarna, de flesta från Sydeuropa, att invandra till Sverige (Aytar 2007). Invandrarpolitiken, som det då hette, präglades av en polariserad bild i form av ett *Vi* och *Dom* tänk. Många upplevde invandrarpolitiken som stigmatiserande och kategoriserande (Dahlstedt 2010). Nya riktlinjer, policy och justeringar bidrog till utvecklingen av dagens *Integrationspolitik* som istället betonade att lyckad integration sker genom en ömsesidig process från alla samhällsmedborgare (Sarstrand 2004). Det är inte enbart förändringen utav begreppet som ändrat karaktär utan även synen på ”de andra”, invandrarna och flyktingarna. Sverige har numera utvecklats till ett land med etnisk och kulturell mångfald. Ansvar för invandrings och integrationspolitiken har varit på regeringen men ansvaret har även skiftat mellan olika departement, vilket även har påverkat politikens utformning och omorganisering (Aytar 2007).

2.2 Hårdare tag, villkorad hjälp och krav på motprestation

Krav på aktivt arbetssökande och bistånd ska förutsätta motprestation så att arbetslösa inte ska vänja sig vid att leva på bidrag utan istället motiveras till att komma in på arbetsmarknaden, vilket kan ses som en normgivande funktion (Hollertz 2010). Det är inte enbart individer det sätts motprestations krav på utan även t.ex. invandrarföreningar (Aytar 2007). Dahlstedt (2010) menar att det är en ”motsägelsefull politisk paradox mellan å ena sidan frihet och autonomi samt paternalism och auktoritär styrning”. Kommuners befintliga satsning på aktivering som motprestation för bidrag bygger på en ändrad historisk syn på bidragstagare, ”tidigare var individens rättigheter och behov centrala, numera läggs fokus på individens skyldigheter i förhållande till det offentliga systemet” (Hollertz 2010).

2.3 SFI- en historisk tillbakablick

1965 startades Sveriges första SFI utbildning i takt med den ökade invandringen till landet (Hedblad & Johansson 2004). Genom åren har SFI genomgått olika reformer i form av förändringar i läroplanen bland annat på grund av ”en splittrad organisation, bristande kunskap hos lärarna, avsaknad av tydliga mål och dessutom brist på engagemang och knappa kunskaper hos berörda beslutsfattare” (ibid 2004). När SFI startade var det något nytt och man hade inte riktigt kunskaper om hur man skulle lära ut det svenska språket (Kampe 2011). Lärarna var inte behöriga och det gjordes oftast fel på grund av osäkerheten i hur språket skulle läras ut (Kampe 2011). Kampe (2011) menar att det tog ett par år innan man hittade rätt verktyg men ”på vägen” var det många som ”offrades” och fick en dålig utbildning. De som undervisades utvecklades efterhand och hittade bättre metoder och sätt att lära ut språket (Kampe 1947).

Det nya systemet 1986 medförde till att kommunerna blev huvudman för SFI utbildningen. Först 1994 räknades SFI med i Läroplanen (Lpf94) och det var då de centrala proven och betygen infördes.

2.4 SFI utbildningens utformning

SFI undervisning erbjuds till en specifik målgrupp såsom språksvaga invandrare och nyanlända personer. För att berättigas SFI förutsätts det att man, förutom att man ska ha fyllt 16, inte har grundkunskaperna i språket och att man är folkbokförd i kommunen. Alla som studerar SFI ska enligt skollagen 13kap 2 § Skollag (1985:1100) ha rätt till inflytande över hur utbildningen utformas (Skolverket). Meningen med SFI är att förstärka deltagarens roll i

samhället genom att utveckla deltagarnas språkkunskaper och samhällsinformation. Utbildningen syftar till att underlätta integrationen av deltagarna genom att ge dem grundläggande kunskaper om samhällets organisering samt de värderingar och normer som råder i landet. Genom utbildningen ska man även förberedas till en aktiv medverkan i samhälls- och arbetslivet (Hedblad & Johansson 2004). SFI är upplagt på olika nivåer som riktar sig till deltagare med olika förutsättningar, bakgrund och studiemål. SFI är utformat i tre studievägar, SFI1, SFI2 och SFI3 som var och en består av två kurser vilket urskiljer progressionen i de olika studievägarna. SFI1 består av A och B nivå, SFI2 består av B och C nivå samt SFI3 består av C och D nivå. Efterhand går man över till SAS, Svenska som andra språk, och de ordinära svenska utbildningarna på gymnasial nivå, sv2A och sv2B (skolverket). För varje kurs finns det specifika betygsriterier som en deltagare ska uppnå för att erhålla betyg (Styrdokument- SFI, 2004).

2.5 Att frivilligt välja eller tillskrivas SFI

Man kan frivilligt ansöka om att studera SFI till exempel om man har flyttat hit på grund av arbete eller på grund av kärleksinvandring men insatsen används även som motprestationskrav för försörjningstagare, så kallad villkorad hjälp. Helsingborgs kommun till exempel framför tydligt till medborgarna att möjligheten att få försörjningsstöd inte är kravlöst (Helsingborgs stad). SFI utbildning avser att effektivt lära invandrare och flyktingar svenska språket så att de så fort som möjligt kan integreras i det svenska samhället.

2.6 Bonussystemet

Regeringen har beslutat att införa ett motivationshöjande system som berättigar en SFI deltagare en viss summa pengar efter att ha avslutat sina studier inom en viss period. Man har rätt till halv, trekvarts eller hel bonus. Bonusens summa överstiger aldrig 12000 kronor (skolverket).

Kurs	B kurs	C kurs	D kurs
Bonusens summa (kr)	6000	8000	12000

3. Metod och tillvägagångssätt

3.1 Kvalitativ forskningsmetod

Patrik Aspers (2007; 11) tar upp att kvalitativ metod är en självklar del av den samhällsvetenskapliga forskningen. Även May (2001; 26) skriver att man har en tendens att föredra intervjuer som metod inom forskning. Ett fenomen kan enligt May (2001; 18) belysas ur olika perspektiv men även genom olika metoder och tillvägagångssätt för att bearbeta och analysera data som insamlats. Jag har genomfört studien utifrån en kvalitativ metod. I enighet med min planering har jag genomfört samtliga samtal som semi-strukturerade intervjuer, vilket inneburit att jag utgått från en intervjuguide med frågor som jag på förhand har bearbetat. Dock har jag även utfört två mejlintervjuer med Anders Borgström som arbetar som departementssekreterare på utbildningsdepartementet samt Ann-Sofie Bjarkeblad som är projektledare med ansvar för verksamheter inom vuxenutbildningen Nationellt centrum för svenska som andra språk vid Stockholms universitet. Mejl-intervjuerna valde jag eftersom det var en lång sträcka att ta sig upp till Stockholmstrakterna för intervju. Det sparade tid och svaren jag fick på mejl var välutvecklade. Respondenterna har haft friheten att utforma och utveckla sina svar på sitt eget sätt (Bryman, 2008; 415).

Jag anser att valet av denna metod ger en bredare förståelse av respondenternas uppfattning kring det valda ämnet samt attityder då denna typ av metod lämnar utrymme för respondenterna att lyfta fram teman samt utveckla sig kring de ämnen de är speciellt intresserade av. Vad gäller mejlintervjuerna så fanns det en möjlighet att höra av sig igen till de intervjuade om jag velat ha vissa saker mer utförligt beskrivet.

Andersson & Swärd (2008; 238) beskriver två intervjutekniker som leder till två olika resultat. Första exemplet är att den intervjuade behandlas som en informatör som uppmanas till att besvara frågeformulär med bundna svarsalternativ eller intervjufrågor med standardiserade svar. Det finns inget utrymme öppna svar, egna reflektioner eller förtydligande. Detta innebär att den intervjuade ses som ett objekt. Det andra exemplet visar att intervjuaren inbjuds till ett sammanhang där svaren blir subtila och mer definierade. Den intervjuade ges en möjlighet att påverka frågorna och svaren vilket gör sammanhanget och betydelsen av svaren mer subjektivt och bred. Det är inte sällan att man kommer in på andra banor och teman än just det ämne man behandlar. Det är bland annat på grund av att jag vill

ha mer utvecklade svar på frågorna som jag valt att följa det andra exemplet som går under den kvalitativa metoden.

Till en början var det planerat att genomföra sex intervjuer med SFI-deltagare samt en intervju med en SFI-lärare och en socialsekreterare. Dock valde jag att istället genomföra intervjuer från fem olika grupper; tio nuvarande deltagare, två nuvarande lärare, en nuvarande socialarbetare, en SFI-rektor, en expert inom SFI-undervisning samt två mejlintervjuer med talesman för utbildningsdepartementet och projektledare från Stockholm. Varför jag valt att intervjua dessa grupper är för att kunna få en nyanserad helhetsbild som kan belysa ämnet på bästa sätt.

3.2 Reliabilitet och validitet

Validitet innebär ifall jag mätt eller undersökt vad jag avsåg att undersöka (May, 1997). Eftersom jag i mina frågor utgick från hur respondenterna upplever kring de olika valda teman, så har jag tagit del av deras subjektiva upplevelser kring de olika teman jag fokuserat på. Eftersom det ständigt pågår en förändring inom SFI världen, med nya regler, krav och omorganisering så kommer resultatet, ifall man återupprepar samma undersökning vid senare tillfälle, inte att se likadan ut eftersom respondenternas uppfattning kommer att påverkas av förändringarna. Alltså är undersökningen inte reliabel (May, 1997). Då jag intervjuat deltagarna, har det varit i en miljö som de själva valt och som de känner sig bekväma i. Jag har varit mån om att inga av de professionella ska ha fått information om vilka som deltagit i undersökningen. Eftersom jag spelat in intervjuerna så har jag hög reliabilitet eftersom jag då har korrekt data som inte går att justera.

3.3 Urval och avgränsning

Arabisktalande deltagare är en av de största grupperna som studerar SFI i t.ex. Helsingborg (Utvecklingsnämnden Helsingborg). Därför har jag valt att intervjua denna grupp men lägger ingen vikt vid vilket ursprungsland deltagarna kommer ifrån då jag inte anser att det har en betydande roll med hänsyn till den begränsade tidsramen och omfånget. I valet av SFI deltagarna har jag valt att göra en jämn könsfördelning, där jag samtalar med fem kvinnor samt fem män oberoende av ålder och ursprungsland. En stor förtjänst som jag upplever att jag har i arbetet är det faktumet att vi till en början var två skribenter vilket gav oss mer utrymme i förhållande till tiden att kunna hålla intervjuerna öppna och fokusera på vad respondenterna intresserar sig för samt effektivt transkribera (Aspers, 2007; 64).

Jag valde att enbart intervjua deltagare som är arabisk talande då jag genomfört intervjuerna på det språk som jag har gemensamt med respondenterna då det möjligtvis kan behövas för att garantera bra kommunikation. Enligt Bryman (2008; 433) är urvalet oftast baserat antingen på bekvämlighet eller tillfälligt urval, vilket jag kan känna igen med tanke på att jag genom att erbjuda deltagarna chansen att samtala på sitt modersmål även ger mig själv chansen att utesluta några eventuella missförstånd då deltagarna mycket möjligt kan ha bristande kunskaper i det svenska språket. Ett informationsblad på arabiska har delats ut till deltagarna så att de vet om vad de ger sig in på med hundra procents säkerhet. Inspelningsutrustning har använts vid samtliga muntliga intervjuer vilket i sin tur ökar tillförlitligheten eftersom bandspelaren hjälper mig att säkert transkribera och koda intervjuerna i fyra olika teman.

3.3 Arbetsfördelning

Till en början var det tänkt att skriva med en annan kollega. Jag skrev uppsatsplanen och jag och kollegan gjorde intervjuerna samt transkriberingarna ihop. Det blev inte som vi hade planerat från början av olika skäl och jag valde att fortsätta arbetet själv. Det har varit en tuff och långutdragen process som krävt en hel del energi. Jag valde trots allt att fortsätta med samma omfång och med samma mängd insamlad data.

3.4 Tusensidors frågan

Steinar Kvale (1997) tar upp ett viktigt ämne, något han kallar för ”tusensidors frågan”. Han menar att när man drivit ett projekt eller arbete på ett sådant sätt som får en att fundera på hur man hanterar enormt underlag på ”tusen sidor”, så är det närmare sagt försent att ställa en sådan fråga för att få ett tillfredställande svar. Han menar att man ska bedriva ett projekt eller arbete på ett sådant sätt att man redan från början undviker att ställa en sådan fråga; hur ska jag hitta en metod för analysen av de tusen sidor intervjuutskrifter jag lyckats samla ihop?

Kvale skriver att denna förgående frågan aldrig ska ställas efter att intervjuerna har gjorts eftersom det blir sent att hitta rätt metod att bearbeta materialet på. Kvale menar att man från början bör tänka igenom hur intervjuerna ska analyseras innan man utför dem och att analysmetoden styr hur analysen blir lättare och mer hanterlig. När detta arbete gjordes så utfördes intervjuerna utan en konkret plan över hur materialet skulle hanteras. Samtidigt upplever jag att mina respondenter gavs stort utrymme och möjlighet att prata om mycket annat, och att man kom in på sidospår. Detta gjorde att materialet växte vilket var positivt eftersom jag fick ta del av värdefulla synpunkter och ämnen, men att det även blev

omfattande att bearbeta efterhand. Det var just när jag kände att materialet blev överväldigat och att jag inte kom någon vart i min analysdel, pga. Flera olika trådar, som jag funderade på just ”tusensidorsfrågan”.

3.5 Empiri/insamlat material och litteratursökning

Litteraturen till mitt arbete har jag bland annat hittat på Internet samt i olika databaser bl.a.; LIBHUB, EBSCO-host, ”Lovisa”, google. Bland annat har jag sökt på orden; försörjningsstöd, Pygmalion, villkor, motprestation, SFI och bonussystem. Det är viktigt att vara tydlig med att särskilja begreppet empiri från empirism då innebörden är olika. Empiri hänvisar till ”insamling av sociala data för att testa eller generera påståenden” medan empirism menar att ”fakta talar för sig själv och behöver inga teoretiska förklaringar” (May 2001;21). För att analysera den insamlade empiri har jag använt mig av kodning som delar upp det insamlade materialet och möjliggör analys genom att bryta ner materialet i en mängd delar som kallas koder (Aspers 2007;156). Kodningen påbörjas efter att empirin samlats in och avser att ordna empirin genom att synliggöra samband och mönster (Jönson 2010 s 56).

Jag har utgått från mina frågeställningar när jag kodat transkriberingarna med hjälp av olika färgkoder för att lättare se vilka stycken som hör till respektive frågeställning. Använder man sig av intervju som metod kan själva frågorna och teoretiska begrepp användas för att koda materialet (ibid s 56). Det finns flera olika metoder att koda på och jag har använt mig utav marginalmetoden som inneburit att man använt färgad papper och/eller pennor som man markerar koder med på de utskrivna intervjuerna. Denna metod är lämplig för mindre projekt, så som uppsatser på grundutbildning (ibid s 171, 172).

3.6 Etiska överväganden/etikbedömning

Till en början kritiserades tillvägagångssättet för denna uppsats eftersom handledaren ifrågasatte det etiskt känsliga i att undersöka respondenter som uppbär ersättning och var bekymrad över att deras deltagande skulle påverka dem negativt. Den första prövning som gjordes var gällande uppsatsplanen. Handledaren ansåg att arbetet skulle utsätta deltagarna för fara om man valde att intervjua dem. Det ansågs vara mindre risk att intervjua enbart professionella. Andra prövningen gällde om det var oetiskt att välja respondenter och professionella från samma kommun och om Helsingborgs stad fick namnges. Faktum är att SFI deltagarna kommer från Helsingborgs kommun men övriga respondenter är från olika kommuner i landet. När vi intervjuade deltagarna så var vi måna om att inte intervjua lärare

eller annan verksamhetspersonal från samma skola. På så sätt skyddades respondenterna. Denna uppsats har vid socialhögskolans Etikråd genomgått två etikbedömningar och godkänts båda gångerna. Etiska aspekter, hänsynstagande och överväganden bör alltid tas i beaktan särskilt när det handlar om kontakt med människor såsom de planerade intervjuerna med lärare, elever, socialsekreterare etc. Det är viktigt att ha en kunskap och förståelse ifall det medför skada för den intervjuade att delta i intervjun. Andersson & Swärd (2008) tar upp en viktig diskussion i deras kapitel *Etiska reflektioner* (s235) om Goffmans tillvägagångssätt vid insamling av data och problematiserar detta om individens rätt till integritet och självbestämmande rätt. Trots att man kan ifrågasätta Goffmans etiska förhållningssätt så ser vi att de analyser, teorier och forskning som han tillfört trots allt används flitig i alla möjliga sammanhang. Kritiken mot Goffman handlade främst om att det aldrig skedde några äkta möten mellan forskaren och det som utforskades utan att metoden enbart hade fokus på observation som inte framhäver känslor, tankar etc.

Jag har tagit kontakt med berörda parter som har varit av intresse att intervjua och detta genom att mejla dem uppgifter och information kring arbetet och dess syfte. Jag valde att intervjua tio deltagare, hälften av vardera könet, två lärare, en socialsekreterare samt fyra experter inom detta område. Anledningen till varför jag valde att intervjua deltagare, trots deras sårbara situation, är för att ämnet i grund och botten berör dem mest och att dem är mest i fokus när man diskuterar SFI. Frågorna har utformats med noggrannhet för att undvika att man stämplar, trycker ner eller sätter deltagarna i en redan svag och utsatt position. Min huvudsakliga intention har varit att lyfta deltagarnas röster och sätta det i ett verklighetsperspektiv. Forskare har enligt Andersson & Swärd (2008) ett ansvar för resurssvaga, utsatta och diskriminerade grupper men att det samtidigt är en viktig uppgift att lyfta fram deras erfarenheter och röster (2008; 237). Syftet med intervjuerna har alltså även varit att lyfta fram och göra deltagarnas röst hörd. Efter respons från de tillfrågade stämde jag tid och plats utifrån den intervjuades önskemål.

De fyra krav som jag utgått från och tagit hänsyn till är *informationskravet*; informera om syfte, villkor, rätten att delta eller dra sig undan samt rätten till avidentifiering, *samtyckeskravet*; rätten att bestämma över sin medverkan, *konfidentialitetskravet*; alla uppgifter ska behandlas konfidentiellt och med största försiktighet och förvaras/lagras under säkerhet, *nyttjandekravet*; de insamlade uppgifterna används endast för forskningsändamålet och används inte i något annat sammanhang (Vetenskapsrådets rapport 2005 s.6-14). Under intervjun väljer vi ur etiskt perspektiv att avidentifiera de intervjuade, vilken organisation,

skola de tillhör etc. Kort sagt så har jag följt de forskningsetiska riktlinjerna genom att avidentifiera intervjupersonerna, informera dem om syftet med undersökningen samt deras rätt till att samtycka till att delta eller ej vilket är viktigt och betydelsefullt enligt *Codex – regler och riktlinjer för forskning* (2010).

Jag har valt att avidentifiera samtliga SFI deltagare och övriga respondenter som inte velat framträda med sina riktiga namn samt vilka institutioner samtliga tillhör. Vad jag lagt märke till är att när diktafonen är avslagen kommer viktiga detaljer upp, men som respondenten av någon anledning inte velat ha inspelat på band. Dock är det etiskt okorrekt att ta med sådant som kommer upp efter avslutad intervju, när diktafonen är av. Jag har även valt att inte avidentifiera Helsingborgs stad i samråd med kursansvarige Håkan Jönsson.

3.7 Intervjuguide/frågor

Information om villkor och avidentifiering samt syftet med arbete har i god tid delats ut till samtliga respondenter och inga intervjuer har genomförts utan att samtycke har inhämtats utav varje respondent. Jag har valt att använda öppna frågor, mest på grund av att det är värdegrunderna, attityder och synsätt som jag är intresserad över att titta på. Inledningsvis valde jag att börja med frågor som rör respondentens person, jag har valt att kalla dessa frågor för uppvärmningsfrågor. Anledningen till varför jag använt mig utav uppvärmningsfrågor är mest för att frambringa en bra relation till respondenten vilket i sin tur medfört till att respondenten slappnat av och jag successivt har kunnat komma in på de tematiska frågor som jag planerat att ställa. Frågorna är inte fastlåsta och om respondenten sagt något intresseväckande kommer följdfrågor att ställas kring det. Jag kommer att ha intervjuguiden och frågorna i en bilaga längre fram i texten. Intervjuguiden och frågorna finns även översatta till arabiska så respondenterna har kunnat läsa. Dock fanns ingen möjlighet att bifoga översatt material eftersom dokumentet inte godkänner tecknen. Subjektivitet är i min mening viktigt att fundera på när jag intervjuar deltagarna då stor vikt, betydelse och koncentration kommer att ligga på att förstå den mening som den intervjuade tillskriver sin omgivning (May 2001; 24).

3.8 Intervjuerna/att intervju invandrare/tekniskt hjälpmedel

Människor som lämnat sina hemländer på grund av förtryck och förföljelse, ofta är mycket försiktiga med vad de säger (Forsemalm 2009). De kan känna en rädsla/oro över att säga saker som inte är passande. Denna rädsla finns kvar i det undermedvetna, inför personer som

representerar myndigheter eller institutioner. Detta har sina rötter i möten med en hård polisiär makt man mött tidigare i livet. I flera fall av de intervjuer jag genomförde var det inte helt lätt att få svar på vissa frågor. Den som intervjuas kan känna sig orolig över att svaret inte passar eller är ”rätt”. Jag märkte också en viss rädsla över diktafonen. Några SFI deltagare undrade vem det var som skulle få lyssna på inspelningen. Efter en förfrågan om intervju med en SFI deltagare, valde denna att hoppa av hela undersökningen när det väl kom till diktafonen. Detta fann jag inget beskrivet i litteraturen, dock läste jag en liknande uppfattning när jag läste Joakim Forsemalms ”Äldre invandrare & framtidens boende, En intervjustudie” (Göteborgs universitet 2009). Forsemalm (2009) beskriver att många äldre invandrare kommer från länder med förtryck, krig och konflikter och många har ett inlärt beteende, nämligen att vara misstänksamma. Denna misstänksamhet upplevde jag av två av mina respondenter eftersom det är känsligt att spela in någons röst. May (2001) skriver att användning av bandspelare vid intervju kan kännas hämmande för intervjupersonen och kan därför vilja avstå från att bli inspelad. Därför har det varit viktigt att vara förberedd med penna och anteckningsblock inför varje intervju, om tveksamheter skulle uppstå. Fördelen med att använda bandspelare i intervju, är att det är väldigt bra underlag för tolkningar (ibid.). Istället för att intervjuaren ska sitta och anteckna under intervjun, kan denne koncentrera sig på samtalet.

3.9 Arbetets förtjänster och brister

Detta är första gången jag undersökt ett ämne på ett så djupgående sätt. Att jag haft sjutton respondenter är en förtjänst för arbetet då det bidragit till en god överblick och bra belysning på ämnet utifrån olika professioners synvinklar. Det har dock även bidragit till att det varit omfattande att arbeta med transkriberingarna i efterhand, koda och tematisera svaren. Det har krävt mycket tid. Det finns säkert mycket som inte tagits upp i arbetet just på grund av begränsad tid och omfång. En viktig detalj som är värd att nämna är att det kan ha kommit nya uppdateringar som berör ämnet jag valt att skriva om. Dessa förändringar har jag inte tagit hänsyn till eftersom de gäller situationen som den ser ut idag och inte som den såg när jag skrev om ämnet.

3.10 Förförståelse

Jag har tagit hänsyn till vikten och betydelsen av neutraliteten och objektivitetens roll i analysen av empiri och insamlad data, och att fördomar och förutfattade meningar inte ska styra arbetet. May (2001; 19) skriver att ”objektivitet, tillsammans med generalisering och

förklaring, betraktas som vetenskapens fundament”. Vad gäller objektivitet, så är det viktigt att man särskiljer värderingar och forskning då forskningen i detta fall anses vara ”objektiv och höjd över varje form av kritik” (May 2001;19). För att få en förståelse för kunskapsläget har jag intervjuat föreläsaren och kulturexperten Kjell Kampe, främst för hans stora kunskap om integration men även hans erfarenheter kring SFI då han tidigare varit verksam som SFI-lärare när utbildningen precis var nystartad.

Eftersom jag undersökt den grupp av deltagare som är tillskrivna SFI och bland annat belyst deltagarnas upplevelser kring villkoret och studiemotivationen, har det varit viktigt att intervjua en socialsekreterare. Det har varit viktigt att ha en kunskap om att Socialtjänsten genom 4 kap 5 § SoL kan nedsätta eller helt vägra en person försörjningsstöd i de fall personen varit frånvarande från kompetenshöjande verksamhet, i detta fall SFI, utan godtagbara skäl. Det har varit viktigt att ha det i åtanke när vi diskuterar studiemotivationen med SFI deltagarna.

Vid min kontakt med SFI-deltagare i olika sammanhang har jag tagit del av deras erfarenheter och uppfattningar kring utbildning samt deras förslag på önskade förändringar. Jag har även haft fördelen att på djupare plan komma närmare deltagarna och ta del av deras unika bakgrundshistorier som alla på sitt påverkar deras vardagsliv och studier. Dessa faktorer träder inte fram i arbetet då utrymmet är begränsat. Vad gäller deltagarna så är det viktigt att poängtera att det hade ökat läsarens förståelse mer för deltagarnas olika uttalanden då varje deltagare har en bakgrund som gör att denna tänker på ett visst sätt. Detta hade ökat förståelsen för deltagarnas situation och för deras olika åsikter. Eftersom jag inte haft möjlighet att använda mig av deltagarnas bakgrundshistorier har det inte gett en helhetsbild över deras situation och vad det i sin tur påverkar åsikterna. När jag analyserade deltagarnas utsagor märkte jag att mycket av vad dem berättade faktiskt urkristalliserades i utsagorna.

4. Tidigare forskning

Som det ser ut i dagsläget, så finns det inte så mycket tidigare forskning inom det område jag valt att belysa. Generellt så är ämnet SFI ett relativt outforskat område (Anita Hedblad, Linda Johansson 2004, Hollertz 2010). Det finns självklart en hel del statistik och studier som gjorts kring SFI, dock finns det inga detaljerade uppföljningsstudier som närmare kan visa vad SFI:n resulterar i exempelvis uppföljningsstudier, detaljerad statistik om tex. återvändare etc. Återvändare är de deltagare som påbörjar studierna och av olika orsaker avslutar därefter återvänder till studierna på nytt. Marie Carlsson beskriver i sin avhandling ”svenska för invandrare, brygga eller gräns” (2002, s25) att det råder brist på forskning och underlag kring SFI utbildningen. Hollertz (2010) skriver i sin avhandling Problemet förgår, lösningarna består att ”en bidragande orsak till att kunskapen om resultaten av insatser är så pass begränsad, trots att det bedrivs en omfattande verksamhet i kommunerna, är den bristfälliga dokumentationen”.

Vidare fortsätter Hollertz (2010): ”Avsaknad av enhetlig och jämförbar dokumentation gör det helt enkelt svårt att utvärdera vad insatserna gjort för skillnad för den enskildes möjligheter att bli självförsörjande”. Hollertz nämner även att ”Något som ytterligare begränsar möjligheterna att ta reda på vad insatserna leder till är att kommunerna själva i mycket liten utsträckning utvärderar sina verksamheter” (Hollertz s 24; 2010) och ”Färre än tjugoprocent av alla kommuner gör någon form av uppföljning eller utvärdering av de insatser som organiseras för unga arbetslösa med socialbidrag (Socialstyrelsen 2005).” Jag har därför haft svårt att hitta relevant dokumentation, avhandlingar, uppsatser som berör just sambandet mellan SFI som villkorad hjälp och motivationens eventuella påverkan. Det har varit oerhört intressant och givande att själv belysa, även om det inte är på en avancerad nivå, detta intressanta och relativt outforskade ämnesområde.

Enligt Hollertz (2010) så ska krav på aktivt arbetssökande och bistånd förutsätta motprestation så att arbetslösa inte ska vänja sig vid att leva på bidrag utan istället motiveras till att komma in på arbetsmarknaden, vilket kan ses som en normgivande funktion. Samtidigt som insatserna ska vara ”frigörande, emanciperande” ska de även finnas krav på ”disciplin, kontroll och repression” (Hollertz 2010; 142). Med SFI vill man öka individens integrering i samhälls- och arbetslivet och språket ger förutsättningar för detta. Hollertz (2010; 16) skriver att insatser organiseras för alla arbetslösa socialbidragstagare oavsett om de bedöms stå nära arbetsmarknadens förfogande eller inte.

Hollertz (2010) beskriver i sin avhandling om att kommuners befintliga satsning på aktivering som motprestation för bidrag bygger på en ändrad historisk syn på bidragstagare. ”Tidigare var individens rättigheter och behov centrala, numera läggs fokus på individens skyldigheter i förhållande till det offentliga systemet” (Hollertz 2010; 26). Hollertz (2010; 73, 79) refererar i sin avhandling till ett par studier som har visat att det inte finns en koppling till att om man deltar i en insats så ökar chanserna till arbete. En studie gjord i Malmö (Giertz 2004, Milton & Bergström 1999, Milton 2006 ur Hollertz 2010; 24) där man studerat effekterna av insatser för arbetslösa socialbidragstagare har visat att ”trots en intensifierad myndighetskontakt för arbetslösa bidragstagare” visar resultatet på att insatserna inte innebar att de arbetslösa bidragstagarna lättare fick arbete eller kom in på en reguljär utbildning. Liknande slutsatser har dragits i flertal andra studier (Hallsten et al 2002; ur Hollertz 2010). Hollertz (2010) beskriver att det inte finns något som bevisar att de olika insatser som erbjuds gör någon skillnad för deltagarna, vilket de i sin tur kan uppleva insatserna som tidsfördriv och meningslöst. Mitt fokus kommer att ligga på sambandet mellan SFI som villkorad hjälp och deltagarnas samt lärarnas egna upplevelser kring detta. Min ambition är att närmare studera, belysa och uppmärksamma SFI deltagare från de tre olika SFI anordnarna i Helsingborg; NK Datacenter, Komvux Kärnan samt Lernia.

4.1 Konsten att lära sig ett språk

Franzén skildrar i sin bok ”Att bryta upp och byta land” (2001) människors levnadsberättelser som beskriver invandrades upplevelser kring att inte kunna uttrycka sig som förut men även identitetskris som innebär att man inte längre vet vem man är eller att man ständigt jämför sig själv idag med hur man var då. Det förekommer även upplevelser kring att ”...känna sig förminskad, som ett barn” (Franzén 2001 s29).

En ständig återkommande fråga är varför vissa deltagare inte lär sig språket korrekt. Franzén (2001) tar upp faktorer som har påverkan på språkinläringen nämligen:

- Språkliga avståndet; jämförelsevis med det egna hemspråket, är det besläktat? Uttal, meningsbyggnad och ordföljd spelar en avgörande roll.
- Kulturella avståndet; när vissa fenomen eller företeelser inte går att översättas rakt av.
- Brytning; ju äldre man blir desto svårare har man att uttala språket korrekt.
- En eller flerspråkig uppväxtmiljö;

- Vana att ”studera” språk;
- Det egna språkets känslomässiga betydelse;
- Motivation;
- Förmågan att tala, läsa och skriva;

Franzén lyfter även upp hur diffus definitionen av ”bra svenska” är. Vad är egentligen bra svenska menar Franzén (2001) och hur bedömer man det och utifrån vilka kriterier? Frågan förblir utan något konkret svar. Lindberg (2006) menar att deltagares naturliga förutsättningar fyller en viktig funktion och har en stor betydelse för inläringen. Tidigare utbildningsbakgrund, ålder och motivation är faktorer som spelar en stor roll för andraspråksinläringen. I Lpo 94 står följande; ”Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov, Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling (Skolverket).”

5. Teorier/teoretiska utgångspunkter

För att förstå sambandet mellan SFI som villkorad insats om deltagares motivation har jag valt att använda mig utav *Pygmalionteorin* även känd som *Rosenthaleffekten samt teorin kring Förväntningar och Självpuppfyllande profetia*. Dessa ger en djupare förståelse för sambandet mellan deltagares och lärares samspel, förväntningar och dess påverkan på studiemotivationen. Det har varit viktigt att identifiera vilka mekanismer som ligger till grund för deltagares beteende, inlärningsförmåga, motivation samt inställning till SFI, villkoret och bonussystemet. Teorierna har varit till hjälp att analysera deltagarnas utsagor samt få en djupare förståelse för dem.

En viktig faktor som utronas i deltagarnas utsagor är behovet och strävan efter trygghet som i sin tur påverkar motivationen. Respondenterna har på olika sätt uttryckt ”meningsfullhet” dvs. Att det ligger till grund för att känna sig motiverad. Jag har valt att studera just motivation i relation till krav (försörjningsstöd), bonussystemet (incitament), meningsfullhet och trygghet för att se om det finns ett samband mellan dessa. Eftersom jag studerat deltagare i skolmiljö har professor Gunn Imsens bok *Elevens värld* (2006) varit till nytta, särskilt när jag undersökt deltagarnas studiemotivation. Elsie C. Franzéns (2001) bok *Att bryta upp och byta land* samt Håkan Jenner (1991) *Pygmalion på socialbyrå* har även varit till stor hjälp för detta kapitel.

5.1 Pygmalion och Rosenthaleffekten

Pygmalion härstammar från den grekiska mytologin och baserat på det utvecklade Bernard Shaw en pjäs om hur en underklass flicka lärs och formas till att bli en societetsdam. *Rosenthaleffekten* som är ett annat namn för Pygmalion, bygger alltså på en tes om att ifall en lärare har höga förväntningar på sina elever medför det till höga resultat för eleverna. 1968 gjorde socialpsykologen Robert Rosenthal ett berömt försök ”The Pygmalion in the Classroom” (Karlsson 2007) på hur man påverkas av sina förväntningar. Rosenthal underlättade en skola i Kalifornien att vissa av deras elever skulle göra stora framsteg under terminen. Lärarna på skolan hade tilldelats ett test som eleverna sedan skulle få göra. Forskarna pekade slumpmässigt ut en del elever med motiveringen av att dessa skulle göra stora framsteg. Under terminen testades dessa elever vilket resulterade i att de elever som lärarna hade blivit underlättade om att de skulle bli duktiga faktiskt blev det. Pre-review artikeln *Pygmalion in the classroom* beskriver hur dem i studien utgick ifrån fyra frågeställningar och olika variabler som de ansåg kunde ha en inverkan på samspelet mellan förväntningar och resultat; ålder, kön, förmåga och minoritet/status (Robert Rosenthal & Leonore Jacobson 1968).

Vad forskarna Rosenthal & Jacobson i själva verket ville uppnå var bekräftande av teorin om att förväntningar spelar en avgörande roll på hur lärare ser på sina studenter och att det påverkar utfallet av prestationsresultaten (Robert Rosenthal & Leonore Jacobson 1968). När man tolkat detta i efterhand, framkom det att lärarna genom ord, gester, leenden och blickar visat förväntningar på eleverna vilket i sin tur påverkat dessa till att prestera mera. Lärarna upplevde att dessa elever som visat goda resultat känts mer glada och intressanta än de övriga eleverna. Flera andra försök har gjorts och som konstaterar omgivningens starka påverkan på ens utveckling, de så kallade självuppfyllande profetior. Karlsson (2007) skriver att människor oftast närmar sig varandra genom förutfattade meningar och att förväntningarna inte behöver vara sanna men att de trots allt har en tendens att bekräfta människor vilket även benämns som självuppfyllande profetia. Förväntningar förmedlas både verbalt och icke verbalt och mottagaren tolkar sändarens budskap, dvs. uppfyller förväntningen, vilket leder till att sändaren tolkar mottagarens beteende. Precis som *Rosenthaleffekten* så har även denna tes bekräftats genom olika undersökningar, exempelvis det berömda exemplet med Robert Rosenthals teori kring *Pygmalion* (1968).

5.2 Självpuppfyllande profetia/förväntningar:

Vad är förväntningar? Teorin om Pygmalion och målsättning har visat på hur förväntningar kan öka motivationen och produktiviteten hos en individ. När man låser sig fast i negativa tankebanor och hyser låga förväntningar på sig själv och sina förmågor leder det till självuppfyllande profetia, dvs. Att det man tror på uppfylls. Studien ”Pygmalion in the classroom” som psykologen Robert Rosenthal (1968) gjorde har bevisat att när en elev upplever höga positiva förväntningar på sig så blir utfallet lyckat, medan när en elev som upplever att denna är hopplös, blir det. När en lärare förväntar sig noll prestation från elever, medför det till noll resultat eller utveckling och vice versa. Detta har en avgörande och betydelsefull roll för inläringen, särskilt inom SFI formerna. Det finns olika benämningar för en och samma teori och det finns även forskning, undersökningar och studier som visar på sambandet mellan samspelet mellan lärares förväntningar på deltagarens och prestationen och resultatet. Jenner (1991) skriver i sin studie ”Pygmalion på socialbyrån” om hur lärare kan bilda sig negativa och positiva förväntningar om olika elever, hur förväntningarna förmedlas och hur det påverkar prestationerna. Jenner (1991) bekräftar, precis som de olika teorierna, att positiva förväntningar ger positiva resultat vice versa.

5.3 Motivation

När jag diskuterar eller undersöker motivation i detta arbete så kommer jag inte att använda mig utav begreppet i en psykologisk bemärkelse utan i en vardagsbetydelse. Professor Imsen (2006) förklarar hur diffus definitionen av motivation är och att det finns olika förklaringar till termen. Imsen (2006) refererar i sin text till Helena Ahl, docent och forskare i företagsekonomi, som beskriver motivation utifrån några faktorer såsom yttre och inre motivation, belöning, straff, tvång, sociala normer, prestationsbehov, ansträngning och strävande. Man kan utföra en handling på grund av yttre motivation t.ex. att man får betalt för det man gör eller att man helt enkelt är tvungen till det. Man kan också utföra en handling bara för att det är något roligt (Imsen 2006). Det är svårt att mäta motivation, och när vi tittar på motivationen hos våra deltagare, menar vi drivkraften, viljan och strävan till att uppnå sina ambitioner och drömmar. Viljan att lära sig kommer inifrån (Imsen 2006).

6. Förord till resultat och analys delen

Jag har kodat intervjuerna i fyra olika fält och teman:

- SFI utbildningen
- Villkorad SFI
- Studiemotivationen i relation till kravet
- SFI Bonussystemet

Eftersom jag haft sjutton respondenter och fyra teman har det bidragit till ett stort underlag av empiri och med tanke på begränsade omfånget och tiden kommer därför allt som sagts inte att lyftas upp i arbetet tyvärr. Jag kommer i analysen att lyfta fram det mest väsentliga.

6.1 Deltagare

Deltagarna som intervjuats kommer från tre olika SFI anordnare i Helsingborg; NK Data Center, Lernia och Komvux Kärnan. Jag har valt ut tre deltagare från NK Datacenter samt Lernia medan resterande fyra valdes ut från Komvux Kärnan. Könen är jämt fördelade, hälften kvinnor och hälften män av olika åldrar. Samtliga deltagare är arabisktalande. Tre av de tio deltagarna är högutbildade, tre har inte fullföljt sin högskoleutbildning, tre är lågutbildade och en är analfabet. Något som är viktigt att beakta är att varje deltagare har en unik historia och bakgrund att berätta. Alla har olika förutsättningar. Jag har dock valt att inte fokusera på att lyfta fram deltagarnas bakgrund för att försäkra mig om att inte undanröja känslig information eller detaljer som kan kopplas till enskild respondent. Detta för att begränsa arbetet och inte överskrida omfånget.

6.2 De professionella:

Eftersom olika professioner på ett eller annat sätt har en koppling till SFI har det legat i mitt intresse att ta reda på olika företrädares åsikter kring ämnet. För att förstå sambandet mellan SFI och försörjningsstödet har jag valt att intervjua en socialsekreterare. Jag har även valt att intervjua en SFI lärare som arbetar med just denna målgrupp som jag intervjuat men även en SFI lärare från Malmö, för att se om det råder samma åsikter. Det har även gynnat arbetet att få träffa en tidigare SFI lärare som varit med om SFIs utveckling från starten och som själv föreläser om svenska som andra språk och integration. Jag har även intervjuat en rektor för SFI i Skåne. Dessutom har jag haft mejlkontakt med utbildningsdepartementet samt projektledare för vuxenutbildningen Nationellt Centrum i Stockholm.

7. Respondenternas uppfattning om den SFI utbildning som erbjuds

7.1 Deltagarnas syn på den utbildning som erbjuds:

Något som samtliga deltagare framfört är hur viktig det är att kunna språket i det land man lever i. Utan den kunskapen känner man sig socialt handikappad. Mustafa beskriver det som:

”Man sitter ibland som frågetecken”

och hänvisar till de tillfällen när deltagarna lämnas ensamma för att lösa uppgifter på egen hand. Tamara lyfter å de äldre deltagarnas vägnar upp hur de oftast bara sitter av tiden eftersom de

”får in informationen från höger öra och ut från vänstra”.

De flesta deltagarna ser utbildningen som en möjlighet och en chans till ett drägligare liv. Ayoub beskriver att man i hemlandet får slita och betala för att åstadkomma ett värdigt liv medan utbildning i Sverige är en självklar rättighet. Tamara tillägger att det är bra att utbildning erbjuds till alla:

”Man märker att flertal av deltagarna hyser tacksamheten över att utbildning erbjuds till samtliga medborgare och att det är en rättighet, något de inte är vana vid från sina hemländer”

Deltagarna har skilda uppfattningar om vad som är bra respektive mindre bra gällande utbildningen. Det råder en generell uppfattning om att det går segt eller som Nadia beskriver det:

” Jag tycker det är jobbigt att våra kunskapsnivåer är så olika i en och samma klass. Tempot påverkas och dem som är långt fram i studierna får lösa meningslösa uppgifter i väntan på de andra”.

Brahims version liknar Nadias men han kritiserar lärarens sätt att dumförklara honom när han ställer mycket frågor. Han menar på att det är hans sätt att lära sig och att lärandet måste anpassas utifrån deltagarnas individuella behov. På fråga om han känner sig dumförklarad flera gånger nickar Brahim och skakar samtidigt på huvudet. Han avslutar med

”vet du vad? Det gör en rädd och man vågar inte fråga mer, och det slutar med att man inte kommer någon vart”.

Ayoub eftersöker mer praktiska övningar och bättre praktikmöjligheter eftersom de flesta som kommer hit oftast saknar sina meritlistor eller betyg. Ayoub tillägger att han inte menar

”slaveripraktik där man undångöms på ett lager och blir utnyttjad utan någon möjlighet att utveckla sitt språk”.

Ayoub förklarar att han hört otaliga historier om sådana människoöden där deltagare befinner sig ute på praktik men inte får någon nytta utav det personligen utan gynnar istället arbetsgivaren. Det anser han vara olyckligt och avrundar med:

"man ska se på kraften och kompetensen i varje individ, vi vill alla bidra på våra sätt, så låt oss göra det och göm inte undan oss".

Samiras åsikt kring utbildningen är att man ständigt får lära sig nytt men att man inte hinner ha genomgång på saker utan fortsätter till nästa etapp. Hon tycker om diskussionerna som läraren lyfter upp och försöker vara fokuserad på just dessa övningar. Anledningen till detta beskriver hon vara:

"Det är enda tillfället nästan som jag hör någon prata svenska. Jag menar, det finns ingen annan stans jag kan använda mig utav språket än under just dessa stunder i skolan".

Majoriteten av respondenterna uttrycker att dem inte har kontakt med svenska språket utanför skolan. Både Mustafa, Hanaa och Samira beskriver att dem upplever att svenskar är svåra att få kontakt med. Hanaa uttrycker:

"dem vill inte ens stå nära en vid busshållplatsen. Tänk dig då att ta sats, fundera länge på en korrekt mening och kämpa med att få ut det och personen inte ens tittar åt ens håll!"

Flera av respondenterna berättar under intervjuerna att dem "talar för sin grupp". På frågan om vad det innebär beskriver både Wassim och Tamara hur trötta de äldre deltagarna verkar vara under utbildningen. Tamara uttrycker att hon:

"känner ibland att många är trötta på att sitta bakom skolbänken, speciellt de äldre, specifikt kvinnorna. De har för det mesta ingen utbildningsbakgrund och har svårt att ta till sig kunskap och information. De sitter av tiden och planerar istället vad dem ska laga till middag mot kvällen Jag tycker att dem borde hitta på någon annan givande aktivitet för dessa."

Det är inte bara de äldre deltagarna som tycks sitta av tiden enligt Tamara. Hanaa beskriver under intervjun att:

"Jag går bara till skolan för att registrera min närvaro för hur ska jag annars kunna försörja mig?"

Varför sitter dem av tiden är följdfrågan och Hanaa ombeds utveckla sig och ger som svar:

"Ja men det är det de handlar om, att gå dit och få sin närvaro godkänd. Jag vill inte ha problem med min socialsekreterare".

Hon tillägger senare att det inte bara är hon som tänker så utan att de flesta faktiskt är oroliga över att få problem med socialsekreteraren och därmed sitt försörjningsstöd. Mustafa upplever detsamma och uttrycker sin frustration över att deltagarna ofta får sitta själva och lösa uppgifter och stenciler vilket gör att många av deltagarna ibland sitter "som frågetecken" och

därmed ibland inte känner att utbildningen fyller någon funktion. Det ska vara meningsfullt, anser samtliga deltagare.

Nadia anser att det negativa med utbildningen är att det upplevs som jobbigt och som en flaskhals med att det finns olika kunskapsnivåer i en och samma grupp. Hon menar att:

”tempot påverkas och dem som är långt framme i studierna får lösa meningslösa uppgifter i väntan på de andra”.

Åter igen nämns begreppet ”meningslöshet”. Det är ett återkommande begrepp som deltagarna använder sig utav när dem beskriver den mindre positiva bilden av utbildningen. Amir har studerat SFI från och till under en period. Han har försökt söka jobb, har varit på praktik ett par gånger och känns frustrerad och uppgiven under intervjun. Han upplever att det är mycket tidsfördriv och enligt honom själv så anser han att ”det är kört” för hans del och uttrycker sina åsikter såhär:

”Jag upplever att det finns rasism och orättvisa på SFI utbildningen. Högutbildade får ingen chans för en värdig etablering, det känns ju hårt att en läkares, professors eller akademikers kunskap inte tas tillvara. Vi ska förvaras här, ingen värdesätter en SFI student. SFI är lägsta utbildningsnivå och representerar främst analfabeter. Läkare och akademiker jobbar som busschaufförer eller pizzabagare!”

Suzan har en annan syn på utbildningen och uppger att hon noterat en del saker. Hon berättar:

”SFI är helt okej, och lärarna är snälla. Det är typiskt att vissa klagar och jämrar sig. I grund och botten är det inte svårt, alla kan klara av SFI, vissa har svårare än andra, men i slutet kan man fixa det, om man vill. Vissa säger det rakt ut, att dem inte vill, för vad ska dem sen göra? Invandrare får ändå inget jobb. Det är mycket uppgivenhet men det gäller att ta sig själv i kragen ibland och rycka upp sig, för sin egen skull”

Deltagarna är glada över att få lära sig språket men de menar att de har specifika individuella behov som ibland är svårt att tillgodose. En del anser att det går för långsamt och att det väcker frustration och andra anser att det går för snabbt och att dem inte hinner med. Det finns skillnader på deltagarnas kunskapsnivåer men även inställning och motivation. Återkommande teman som deltagarna lyfter upp är uppgivenhet, meningslöshet men ändå en vilja att förändra sin situation, på olika sätt. En del vill göra allt för att avsluta sin utbildning och en del kan inte göra allt för att avsluta sina studier då de inte kan ta till sig kunskap/information av olika anledningar. En del andra gör allt för att vara kvar i ”systemet” eftersom de ”ändå inte kommer få jobb” eller kan klara sig utan försörjningsstödet.

7.2 DISKUSSION OCH ANALYS

Samtliga deltagare har olika åsikter om den SFI utbildning som erbjuds. Endast en av deltagarna berättar öppet att hon bara går till skolan för bidragets skull. Hon menar på att

utbildningen ändå inte kommer bidra till någon nytta för hennes del då hon ”ändå inte kommer att få ett jobb”. Under samtalet uttrycker sig denna deltagare att planer finns att fortsätta SFI så länge som det bara går. En deltagares inställning påverkar studieresultatet. Det har Pygmalionteorin/Rosenthaleffekten, även nämnt som självuppfyllande profetia påvisat genom ett flertal studier (Rosenthal&Jacobson 1968). Teorin ger en förklaring till vilka konsekvenserna kan bli vid förutfattade meningar och förväntningar från både lärare och deltagare. När Tamara beskriver att hon endast går till skolan för att registrera sin närvaro har hon i förväg bestämt sig för att det är syftet till varför hon går på SFI. Hon har hört andra klaga över att ”man ändå inte kommer någon vart” och har genom denna förväntning placerat sig själv i ett fack; nämligen i facket bland dem som inte kommer någon vart. Även bland de andra deltagarna framkommer det att ”dem hört” från andra att SFI utbildningen inte gjort en skillnad för dem. De bygger sina förväntningar utifrån detta och enligt teorin så uppfylls denna självuppfyllande profetia (Rosenthal&Jacobson 1968).

Brahim uttrycker att han vid flertal gånger känt sig dumförklarad av sin lärare vilket har gjort att han känner sig mer tillbakadragen och inte vågar ställa sina frågor som tidigare. Brahim menar att det blir mer markant att man ”inte kommer någon vart” när läraren på olika sätt tydligt markerar att han inte kan något eller är värd att skratta åt, vilket är något som Jenner (1991) beskriver påverkar prestationen. Jenner (1991) menar att positiv inställning och förväntning hos läraren påverkar deltagarens resultat positivt och vice versa. Det finns en rädsla hos deltagarna över att ifrågasätta de lärare som är mindre positiva. Med detta menar deltagarna att läraren har makten att hålla kvar en deltagare som denna upplever inte är redo nog att gå vidare till nästa nivå, vilket medför konsekvenser för deltagaren, eftersom denna har tidsbegränsat att klara av SFI. Lärarens attityd och inställning gentemot sina deltagare har stor betydelse för gruppdynamiken och arbetet. En kvinnlig deltagare berättar hur hon tidigare haft problem med en lärare som sänkte hennes självförtroende då läraren skrattade åt deltagarens misstag. Att som lärare implicit eller explicit visa och markera för deltagaren om denna är duktig eller ej påverkar alltså denna elevs studieresultat men även motivationen för att vilja kämpa (Imsen 2006).

En del deltagare upplever att det finns stora skillnader mellan det språk som lärs ut i skolan och det språk som man stöter på utanför skolsammanhanget. Deltagarna återger på olika sätt deras känsla av att ”svenskar är svåra att få kontakt med”. Detta är en subtil känsla som inte

går att mäta och som deltagarna inte kan beskriva med annat än att det just bygger på en känsla.

Fyra av respondenterna är över lag positiva till utbildningen. Dessa beskriver utbildningen som en chans dem aldrig skulle ha fått i sitt hemland, eftersom det är en rättighet som inkluderar alla, vilket inte är en självklarhet i de länder som deltagarna kommer ifrån. Majoriteten av respondenterna eftersöker mer praktiska övningar som kan bidra med minskad upplevd skillnad mellan språket som undervisas och språket som dem hör ute i samhället, på bussen eller i mataffären. Franzén (2001) beskriver att praktiska övningar har visat på att det genererar kunskap och bra studieresultat. En av deltagarna beskriver att han inte skulle vilja hamna på ”slaveripraktik” där man arbetar hårt utan att utveckla sitt språk. En rädsla av att utnyttjas finns hos en del respondenter som i sin tur berättar om att flera andra känner samma sak. De har fått återberättat av vänner och vänners vänner om personer som blivit utnyttjade på sin praktikplats och att det inte resulterat i positiv språkutveckling för att kunna stå vara till arbetsmarknadens förfogande. Hollertz (2010) har i sin avhandling refererat till olika studier som påvisat att det inte finns ett klart samband mellan att om man deltar i olika insatser så medför det till någon större skillnad för deltagarna.

Flera av deltagarna upplever även frustration kring de stenciler som delas ut utan någon uppföljning vilket gör att några känner sig som frågetecken och att undervisningen känns meningslös. Det är viktigt att deltagare känner sig sysselsatta med meningsfulla aktiviteter (Jenner 1991). En annan deltagare upplever att det finns olika kunskapsnivåer hos deltagarna i en och samma klass, vilket gör att tempot blir långsamt. Under tiden man väntar på t.ex. prov, beskriver deltagaren att man då får göra ”meningslösa uppgifter”. Hollertz (2010) beskriver att problemet med varför man har för lite forskning kring om insatserna gör en skillnad för den enskilde att bli självförsörjande är att det saknas enhetlig och jämförbar dokumentation. Hollertz (2010) menar även på att kommunerna i mycket liten utsträckning utvärderar sina egna verksamheter.

Flera av deltagarna beskriver uppgivenhet och orimliga krav som gör det svårt för dem att ta sig fram. ”Speciellt de äldre” lyfter några av deltagarna upp och beskriver hur dem känner att dessa ”är trötta på att sitta bakom skolbänken”. Det finns en önskan om att SFI anpassas efter individens behov då alla deltagare har olika förutsättningar och olika behov. Oavsett om deltagaren är analfabet eller akademiker så är insatsen densamma och utifrån samma tidsram.

Hollertz (2010) skriver att insatser organiseras för alla arbetslösa socialbidragstagare oavsett om de bedöms stå nära arbetsmarknadens förfogande eller inte. Om man tittar på de insatser som riktar sig mot arbetslösa så är det densamma. Kommunen ber SFI deltagare som uppbär försörjningsstöd och som står längst ifrån arbetsmarknaden att skriva in sig på Arbetsförmedlingen som i sin tur inte har många insatser att erbjuda dessa. Men inskrivningen gäller alla, oavsett om de står nära arbetsmarknadens förfogande eller ej.

En av deltagarna lyfter fram att mycket ansvar ligger hos deltagaren och att det är typiskt att många klagat eftersom det finns mycket uppgivenhet bland deltagarna, och att det smittar av sig till andra. Detta mönster förekommer under de flesta intervjuerna med deltagarna. Uppgivenhet är en mekanism som sprider sig bland deltagarna. För de som redan upplever att dem har jobbigt att lära sig och som känner sig omotiverade kan detta vara förödande då det innebär att dem har lättare att ta till sig denna ”uppgivenhet” och förblir därmed längre bakom skolbänken. De utgår alltså ifrån andras upplevelser i första hand och en självuppfyllande profetia slår därmed in. Deltagarna är i behov av att se positiva exempel och förebilder på personer som lyckats och som det har gått bra för. En av deltagarna lyfter upp akademiker som trots SFI jobbar som chaufför eller pizzabagare. Detta påverkar givetvis motivationen eftersom man behöver få en sorts bekräftelse till att fortsätta sina studier. Känner man då en akademiker som bara lyckats få chaufförsjobb, kan det bidra till minskad motivation. Då kan det hända att man tänker ”invandrare får ändå inget jobb”. Samma deltagare upplever att akademikers kunskap inte tillvaratas och att SFI ger dåliga förutsättningar för vettig etablering. Han beskriver SFI som en sorts förvaring av de deltagare man inte lyckas med.

7.3 De professionellas syn på den utbildning som erbjuds

Socialekreteraren Maria beskriver sin syn på SFI utbildningen såhär:

”Vi har inte så stor insyn på SFI utbildningen vilket bland annat beror på hög arbetsbelastning. Jag inbillar mig att det bedrivs svensk undervisning för vuxna med annan språklig och kulturell bakgrund och att de som undervisar är akademiskt utbildade med pedagogik och att lärandet är i fokus. Men jag kan ha helt fel för man har ofta en föreställning om att saker och ting är bättre än vad de egentligen är. Om SFI hade anordnats av en enda privat aktör hade SFI varit mer effektiv eftersom privata alternativ har ett vinstsyfte med helt annan fokus på prestation än de kommunala där man såsar år efter år utan resultat. Språket är vägen in i samhället, och SFI ger redskapen för att kunna lyckas”

Maria uttrycker en önskan kring att privata anordnare tar ansvar över SFI som helhet då hon menar att deltagarna bara ”såsar” år efter år utan några resultat. De privata har en annan fokus på prestation än de kommunala anordnarna. Hedblad & Johansson (2004) beskriver de olika

reformerna som SFI genomgått pga. ”splittrad organisation, bristande kunskap hos lärarna samt avsaknad av tydliga mål, knappa resurser och brist på engagemang hos berörda beslutsfattare. Det sker ständiga förändringar inom SFI som gör att det blir ett längre processande från både lärares och deltagares sida. Maria anser att SFI ger redskapen för att lyckas med språkinläringen medan hon å andra sidan berättar att hon inte har en stor insyn över SFI utbildningen vilket Kampe (2011) beskriver som ett dilemma. Kampe (2011) menar på att det är så lätt att uttala sig om SFI fast än man inte har stor insyn vilket kan ge en fel bild av verkligheten.

David som är verksam som lärare inom SFI uttrycker sin åsikt såhär:

”Det är bra med SFI oavsett av vilken anledning man flyttar till Sverige. Men alla har inte samma förutsättningar att klara av SFI-studierna. Deltagarna har ett behov av att naturligtvis lära sig språket men också kunna få bli själsligt läkta många gånger med tanke på att det är många människor som kommer med sargade bakgrunder, splittrade familjer och dödsfall. En deltagare med akademisk bakgrund och en analfabet har inte samma förutsättningar att klara av SFI.”

David anser att SFI är en bra grund oavsett vilken anledning deltagaren väljer att flytta hit för. Men han poängterar vikten av att förstå deltagarens ”bagage” och att insikten om att alla inte har samma förutsättningar är viktig för läraren. Franzén (2001) lyfter fram att deltagare som studerar SFI oftast jämför sig själva med hur dem var ”då” och hur dem är ”nu” och det i sin tur kan väcka prestationsångest, särskilt för akademiker. Några av deltagarna med akademisk bakgrund beskriver en jobbig känsla från att ha varit ”något” till att ”inte vara något” alls bakom skolbänken på SFI, lite som att ”känna sig förminskade, som ett barn” (Franzén 2001). Det är olika hur deltagarna hanterar denna känsla. Vissa känner att dem får mer krut i sig att förändra sin situation medan andra helt tappar motivationen. Här ligger det ett stort ansvar hos läraren att stötta dessa elever som verkligen vill och göra dem sedda. Utifrån Pygmalionteorin kommer det i slutändan bara att gynna deltagarna då dem kommer att prestera bättre när dem tror bättre på sina kunskaper och förmåga att lyckas (Rosenthal & Jacobson 1968).

Läraren Maja anser att:

”Det är bra med SFI men alla deltagare har inte samma förutsättningar för att fullfölja sin SFI. För vissa går det fort och för andra kan det gå långsamt. Jag tycker att det saknas praktiska övningar, och särskilt dem äldre som är trötta på att sitta bakom skolbänken borde lära sig språket på ett annat sätt, genom t.ex. sycfé, matlagingskurs eller annan verksamhet som både är praktisk men även teoretisk”

Maja beskriver utbildningen som bra men lyfter precis som Daniel upp att deltagarna inom SFI inte har samma förutsättningar att klara av utbildningen på grund av en rad olika

anledningar; t.ex. tidigare skolgång, social situation och en inre motivation. Lindberg (2006) skriver att deltagares naturliga förutsättningar fyller en viktig funktion och har en stor betydelse för inläringen. Vad menas då med detta? Man kan anta att en ung deltagare från ett europeiskt land har lättare att lära sig språket jämfört med en äldre utomeuropeisk deltagare. Det handlar alltså om olika faktorer som spelar stor roll. Maja lyfter även upp att praktiska moment och övningar är något som utbildningen brister i. Hon hänvisar, precis som flera av deltagarna, att det hade varit en bättre insats för de äldre deltagarna som inte kan ta till sig utbildningen rent teoretiskt.

Att vara positiv, entusiastisk och att ha förväntningar på sina deltagare är några egenskaper som påverkar undervisningen och deltagares inläring positivt, beskriver rektorn över SFI Marie-Louise. Hon menar att:

”Är man positiv och entusiastisk som lärare så sprids det vidare till deltagarna, så att ha förväntningar påverkar. SFI bygger på nuet och vi försöker ständigt hitta det levande språket för många av deltagarna upplever en skillnad mellan språket som talas i samhället och språket som undervisas. Sen så finns det dåliga och bra SFI lärare, men så fort det är något negativt så är hela SFI dåligt. Det ger ingen rättvis bild av oss hårt arbetande inom SFI.”

Det är precis vad tesen om Pygmalion (Rosenthal & Jacobson 1968) handlar om. Det är viktigt att lärare synliggör, bekräftar och tror på sina deltagare. Rosenthaleffekten bygger på en tes om att ifall en lärare har höga förväntningar på sina elever, medför det för positiva resultat för dem. När man undersökt teorin närmare kom man fram till att lärare genom ord, gester, leenden och blickar visat förväntningar på eleverna vilket gjorde att eleverna presterade mer. Lärarna upplevde att de elever som presterade bättre kändes mer glada och intressanta än de övriga eleverna. Ett samspel uppstår alltså mellan lärare och deltagare, genom att man utbyter förväntningar på olika sätt. Lärarna genom sin inställning påverkar eleven positivt som i sin tur upplevs mer mottaglig för kunskap och gladare gentemot läraren.

Kjell Kampe som är föreläsare och kunnig inom SFI återger ett mer organisatorisk problem kring SFI och dess utformning. Han uttrycker att:

”Hur SFI ska organiseras är ingen lätt fråga och kunskapen hos politikerna som beslutar är ett problem för de förstår inte komplexiteten och tycker bara att ”uh det måste vara fel på undervisningen”. Och så kommer någon som säger, ”oh vi har drulle-dutt metoden som är så bra” och då säger politikerna ”ja men då tar vi det”. Och så testar man det ett tag och märker att det inte funkar och då är vi på ”omorganisationskarusellen” igen. Och alla dessa som tycker till i media om SFI, som inte alla begriper problematiken egentligen. Detta är nästan en överlevnads villkor för Sverige att se till att stötta alla som kommer hit, så att man får en chans till en vettig etablering. Och då kommer jag in på det med yrkessvenska. När ska man börja koppla SFI med yrkesverksamhet? Och ifall man gör det nu, så är det på arbetsgivarens villkor. De brukar säga ”ja

ska de vara här ska de vara här tre veckor i taget". Men deltagarna måste få en tät koppling och ta till sig språket, men det är inte arbetsgivaren intresserad av. Och därför måste man trycka från samhällets sida och diktera; "Ni måste, annars kommer det gå åt helvete för Sverige".

Kjell, som var med när SFI startades i början, upplever stora förändringar genom åren, både positivt men även negativt. Han menar på att det inte finns en förståelse hos beslutsfattarna och att man inte riktigt förstår komplexiteten med utformningen av SFI utbildningen. Genom åren har man testat olika metoder som man senare utvärderat och som visat sig vara tandlösa eller påverkat dåligt på utbildningen. Man har inte riktigt hittat en bra lösning för att få SFI fungera bra. Kjell undrar bland annat varför man inte kopplar SFI med yrkessvenska och kritiserar att behoven går emot t.ex. arbetsgivares intresse. Det finns inget fungerande system som tillvaratar deltagarnas behov och intresse och då kan det uppstå det som en deltagare tidigare lyfte fram; rädslan att vara på praktik i syfte av att lära sig språket men där man inte får någon kontinuerlighet, återkoppling eller ens möjlighet till det.

Ann-Sofie Bjärkeblad som är projektledare för vuxenutbildningen Nationellt Centrum anser att:

"Om alla styrdokument skulle uppfyllas och om de förutsättningar SFI-verksamheten kräver skulle tillgodoses genom pedagoger med minst 60 hp svenska som andraspråk och med tillgång till specialpedagoger osv. anser jag att SFI:s utformning är bra. Regelverket finns för att det skulle kunna fungera bra. Det som inte är bra är att språkpraktiken inte fungerar som den ska. För det första ser det olika ut i landets kommuner. Sedan förs det inte alltid en dialog mellan praktiksamordnare och lärare vilket gör att en praktik kan inverka negativt på undervisningen om olika kursdeltagare är borta olika dagar och det inte går att planera en serie lektioner under ett tema. Språkpraktik är inte heller alltid så som det ska vara. Kopplingen och samverkan mellan SFI lärare och handledare på språkpraktiken skulle vara bättre och styras av någon form av styrdokument där praktikplatsens språk alltid tas upp i undervisningen och där man kan utnyttja varandra på ett helt annat sätt. Sammanfattningsvis skulle kommuner överlag höja kraven på sin egen verksamhet och tillskjuta de resurser som krävs för att SFI-verksamheten kan bedrivas som den är avsedd"

Ann-Sofie anser att SFI utbildningen är bra upplagt så länge förutsättningarna för SFI-verksamheten är tillgodosedda. Dock håller hon med Kjell Kampe om att språkpraktiken inte fungerar som den ska. Detta beror bland annat på att det ser olika ut i landets kommuner samt att det inte alltid förs en dialog mellan praktiksamordnare samt lärare vilket kan inverka negativt på undervisningen. Detta är problematiskt om eleven är på praktik vissa dagar och det inte blir någon kontinuerlighet i undervisningen. Ännu svårare blir det om eleven under praktiken inte kan ställa frågor om saker denna undrar kring språket. Det är inte alltid arbetsgivare eller praktikplatser har möjlighet till detta. Frågan är; hur får man arbetsgivare och praktikplatser att vara mer flexibla och villiga att samarbeta med skolan utan att det missgynnar deras verksamhet? De flesta arbetsgivare producerar och vill gå i vinst och vinner

inte på att frigöra sin personal för att besvara en praktikant på varför man i det vardagliga språket säger ”hoppa på en buss”. Hur hoppar man på en buss?

Departementssekreteraren för utbildningsdepartementet Anders Borgström berättar om regeringens stora satsning på SFI utbildningen. Han menar att:

”Regeringen de senaste åren har genomfört ett omfattande program för högre kvalitet och bättre likvärdighet i svenskundervisning för invandrare (SFI). Detta omfattar kompetenshöjning för lärare, nationella slutprov, tydligare mål i kursplanen, prestationsbaserad SFI-bonus, förstärkt nationell inspektion, utvärdering av SFI och utredning om begränsad tid i SFI. När det gäller SFI ska utbildningen anpassas efter individens behov och förutsättningar.”

Anders, som representerar regeringen besvarar egentligen inte frågan utan svarar rent generellt hur SFI bör eller ska se ut. Han lyfter dock upp det som Kjell Kampe tidigare nämnt; förändringar. Anders menar på att man de senaste åren genomfört en rad olika förändringar för att höja kvalitén för SFI. Detta är vad Kjell Kampe beskriver som att man testat olika metoder som efter ett par år kommer att bytas ut mot nya eftersom beslutsfattare inte vet vad som är bra då dem inte har någon insyn på verksamheten. Hollertz (2010) har i sin avhandling lyft upp kommuners bristande dokumentation och uppföljningar som försvårar att ta reda på vilka faktiska effekter en viss insats verkligen har.

7.4 DISKUSSION OCH ANALYS

Samtliga respondenter betonar vikten utav att lära sig ett nytt språk och samtliga har lyft fram viktiga punkter gällande SFI. Det handlar om allt från ambitionen att förbättra utbildningen, vikten av det pedagogiska arbetet samt strävan till att SFI ska vara nyckeln in till samhället och grunden till en vettig etablering i landet. Frågan är hur det ser ut i verkligheten. Har man förbättrat utbildningen under årens gång, är SFI nyckeln in i samhället och möjliggör den en vettig etablering i landet? Socialsekreteraren beskriver att hon inte har en god inblick i utbildningen men hon tror att det fungerar som det ska. Detta är vad Kjell Kampe beskriver med att ”för många inte har någon bra insyn inom verksamheten för SFI”. Frågar man lärarna så uppger både David och Maja att SFI är en bra utbildning men att inte alla elever har förutsättningarna att klara av den. Den intervjuade rektorn över SFI Marie-Louise berättar om försöken att hitta ”det levande språket” och syftar till att eleverna måste lära sig skillnaderna på det språk som undervisas och det språk som talas utanför skolan. Marie-Louise poängterar här även det stora ansvaret som ligger på läraren vars inställning och entusiasm påverkar eleverna, vilket Marie-Louise är övertygad om.

Kjell Kampe lyfter upp den organisatoriska problematiken kring SFI och menar att beslutsfattare och politiker inte riktigt är införstådda med hur man bäst organiserar verksamheten kring SFI. Socialsekreteraren lyfter under intervjun upp kritik kring den kommunala SFI där eleverna beskrivs ”såsa år efter år utan resultat” och menar på att privata aktörer hade kunnat göra ett mycket bättre jobb. Hon föreställer sig att resultaten kan komma bli bättre eftersom privata aktörer har ett vinstsyfte och en annan fokus på prestation. Frågan är om eleverna lär sig bättre när SFI aktören vill ”dra nytta” av elevernas prestation rent ekonomiskt och för att visa bra resultat i statistiken. Akademiker och analfabeter har inte samma verktyg för att klara av SFI, menar läraren David och tillägger att tidsbegränsningen gör det svårare för dem som redan har det svårt. Han menar på att man som deltagare naturligtvis bör lära sig språket men även att kunna få bli själsligt läkt med tanke på att många av deltagarna oftast har sargade bakgrund. Maja delar samma uppfattning som David och beskriver olika alternativ till SFI för de personer som aldrig suttit bakom skolbänk eller bara är allmänt trött och ger exempel på praktiska sy eller matlagingskurs som ett komplement för språkstudierna. Det krävs alltså olika typer av insatser eftersom det finns olika behov i klassen. Det finns inga tvivel om att lärares inställning till lärandet är avgörande för elevernas inläring. Rosenthaleffekten, eller så kallade Pygmalionteorin lyfter upp just denna viktiga faktor; förväntningen. Lärares positiva inställning påverkar att eleverna presterar bättre. Det kan handla om bekräftelse, vänliga ord, upplyftande och konstruktiv kritik men även vänliga leenden, gester och blickar.

Kjell Kampe beskriver det även som ett överlevnadsvillkor för Sverige att bidra med en chans för vettig etablering för alla som kommer hit. SFI bör kopplas med yrkesverksamheter som Kjell Kampe menar bidrar till en tätare koppling mellan det praktiska och det teoretiska. Dock upplever han att det inte är något som arbetsgivare är intresserade av med eftersom praktiken sker på arbetsgivarens villkor.

Ann-Sofie beskriver i sin tur att ”om styrdokumentet uppfylls” Att är utformningen av SFI ser olika ut från kommun till kommun vilket gör att det inte är enhetligt runtom i landet anser Ann-Sofie vara beklagligt. Även att det inte förs en dialog mellan praktiksamordnare och lärare anser Ann Sofie inverka negativt på utbildningen. Egentligen är det som Ann-Sofie beskriver lite vagt. Hennes svar är egentligen på ”hur SFI borde vara” och inte hur den är i verkligheten. Samma typ av svar återger Anders Borgström som lyfter fram att regeringen utfört ett omfattande program för att säkra kvalitén på SFI. Han förklarar även att SFI

utbildningen bör anpassas efter individens behov och förutsättningar vilket inte verkar stämma eftersom många av de intervjuade deltagarna samt lärarna inte upplever att utbildningen är individanpassad eller ger samma förutsättningar för alla elever att klara av den med tanke på tidsbegränsningen.

Enligt skollagen har SFI elever rätt till inflytande över utbildningens utformning. Stämmer detta verkligen? Varför har man då inte en välfungerande språkpraktik eller praktiska aktiviteter som har svårt för att studera? Några kritiska svar från Anders Borgström hade jag inte förväntat mig då han representerar regeringen i denna fråga.

Något centralt som Kjell Kampe lyfter upp är diskussionen kring att SFI inte är något som samhället lägger stor vikt vid och kritiken som förs vad gäller politikernas och beslutsfattares dåliga insyn i verksamheten. Kjell lyfter fram något som deltagarna anser vara av vikt, nämligen språkpraktiken. Både Kjell och deltagarna undrar när denna insats, som är betydelsefull för språket ska tas på allvar. Citerat från en av deltagarna så vill denna inte ha någon typ av ”slaveripraktik” vilket Kjell går in på när han säger att det oftast är på arbetsgivarens villkor. Deltagarna vill praktisera språket, vilket Kjell betonar inte ligger i arbetsgivarens intresse, eftersom dem hellre ser till att få hjälp med fysisk arbetskraft. Ann-Sofie lyfter här fram att hon ser att språkpraktiken inte fungerar som den ska. Praktiken menar Ann-Sofie kan ibland inverka negativt på deltagaren eftersom det oftast inte finns en bra och tät koppling mellan praktiken och skolan. Att det ser olika ut i landets kommuner menar Ann-Sofie att det gör att det inte fungerar som det ska i alla kommuner. Hon menar att det är kommuners ansvar att höja kraven på sin egen verksamhet så att SFI bedrivs som den är avsedd.

8. Respondenternas uppfattning kring SFI som villkorad hjälp

8.1 Deltagarnas syn på SFI som villkor:

Samtliga respondenter har olika syn på att deltagande inom SFI är villkorat för försörjningsstöd. Ayoub upplever att:

”det finns en stor uppgivenhet bland deltagarna och vissa bara kommer och sitter av tiden”.

Denna känsla delas av de flesta av deltagarna. Tamara beskriver sin åsikt såhär:

*”När man tänker efter, hur många hade självmant gått SFI om man fick försörjningsstöd utan att det var ett prestationskrav?
Ingen.”*

En tydlig röd tråd i deltagarnas utsagor har varit att dem deltar för att kunna få sitt försörjningsstöd utbetalt. Ayoub menar att:

”Det blev som tvång för mig, det här med SFI. Man kommer ingen vart utan SFI, så utav ekonomiska skäl tvingades jag att börja läsa”.

Även Hanaa uttrycker att det var ”obligatoriskt” för henne att delta i undervisningen eftersom hon annars inte skulle erhålla något bidrag. För att inte glömma så är alla respondenter arbetslösa och erhåller försörjningsstöd. Som motprestationskrav ska dem delta i SFI undervisning. Brahim har förståelse för kravet på motprestation och uppger att:

”Man kan ju inte rulla tummarna för ingenting precis”

Det han har att anmärka är hur kontrollerande systemet har börjat bli. Brahim förklarar att lärarna blivit allt mer kontrollerande och för fram information vidare till socialsekreterare vid minsta lilla försening eller frånvaro. Han menar att det upplevs som jobbigt att inte kunna ha en neutral relation till lärarna utan att behöva bekymra sig för om socialsekreteraren kommer att göra avdrag för den frånvaro man samlat på sig. Brahim menar att deltagarna har olika typer av sociala problem som kan medföra att man inte alltid presterar bra i skolan, vilket även Mustafa instämmer i. Mustafa menar att mår man inte bra så presterar man inte bra. Han har märkt att:

”De deltagare som är omotiverade är de som är stressade över sin ekonomiska situation, därför är fokus på studierna lägre.”

Gällande villkoret uttrycker sig Brahim såhär:

”Det är nog inte villkoret i sig som är problemet utan att man känner sig uppgiven och vill komma ifrån detta beroende men inte finner någon utväg”.

Wassim tycker inte att det är något konstigt med motprestationskravet och drar liknelser över att det även ställs krav på arbetslösa. Nadia beskriver hur hon ser på kravet på deltagande i SFI undervisning:

"Jag ser ju själv hur många av deltagarna sitter och rullar tummarna och sitter av tiden, de har fastnat i systemet och är kvar år efter år och när man frågar om varför det är så är de uppgivna och svarar att det inte finns andra alternativ. Vissa har ju inte ens någon skolbakgrund sedan tidigare, så vad är det som man egentligen förväntar sig?"

Nadia menar att det finns deltagare som verkligen brinner för att lära sig och fullfölja SFI utbildningen för att kunna börja ordna sin självförsörjning på egen hand. Men det kan dala ibland för vissa eftersom många har mycket med sig i sitt bagage sedan tidigare som de fortfarande tampas med för att inte nämna sociala problem, jobbig familjesituation etc. Bara tanken att de yttre faktorerna (allt som inte har med SFI att göra) kan leda till nedsättning av bidraget gör att man tappar studiemotivationen och det leder till att man närvarar eller gör något "bara för att". Wassim förstår att det kan upplevas tufft för de äldre utan skolbakgrund att tampas med att infinna sig på en utbildning som "ändå" inte leder till något istället för att sysselsätta sig med saker de faktiskt har erfarenhet eller kunskap inom. Han menar att de är trötta att sitta bakom skolbänken eller som Wassim uttrycker det:

"dem har aldrig suttit där ens!"

Amir känner sig tvingad att delta i SFI utbildning. Han berättar sin upplevelse kring det hela:

"Självklart är jag tvingad! Jag får inget bidrag annars. Om det inte hade varit villkorat och tvunget hade jag aldrig kommit hit, poängtera det, aldrig!"

För Samira är det inte villkoret som är problemet utan uppgivenheten bland deltagarna. Hon menar att:

"Man märker att eleven, redan innan denne kommit till skolan, inte vill det här, inte vill närvara, istället för att tänka på möjligheterna som han eller hon kan få genom studierna."

Även Suzan delar Samiras uppfattning om att villkoret i sig inte är problemet utan den bristande motivationen samt uppgivenheten hos många av deltagarna, vilket smittar av sig.

Samtidig har hon förståelse för att deltagarna ändå är vuxna och har mycket annat på gång samtidigt vid sidan om SFI. Det gäller att ha förståelse och en bra kommunikation sinsemellan. Hon berättar att det räcker att:

"Någon hört någon som hört någon berätta att denna någon inte fått arbete ännu, ja då dras slutsatsen om att det inte är lönt att kämpa, vi får ändå inga jobb och vi kommer ändå inte in i samhället. Det negativa sprids lätt."

8.2 DISKUSSION OCH ANALYS

Alla SFI förskrivna deltagare är villkorade försörjningsstöd som motprestationskrav. Det centrala i deltagarnas utsagor är att dem känner kamrater som kommer och sitter av tiden enbart för att få ut sitt försörjningsstöd. Samtliga deltagare talar om andras upplevelser kring uppgivenhet, låg fokus, låg studiemotivation samt höga krav. En av deltagarna berättar öppet att denna känner sig totalt tvingad och omotiverad till SFI. Han har tidigare gått SFI frivilligt men lyckades inte bli färdig i tid och blev på grund av försörjningsstödet villkorad SFI. Att han sedan inte känner sig väl mött och respekterad av sin lärare, gör inte hans situation mer bekväm. Han beskriver sig själv som ett trotsigt barn. Känsla av att kännas ”som ett barn” beskriver Franzén (2001) i sin bok som en känsla som förekommer hos vuxna som upplever sig förminskade som ”ett barn”. Amir berättar att ifall han inte hade varit villkorad SFI hade han aldrig närvarat på undervisningen. Möjligen hade hans inställning varit annorlunda om lärarens attityd varit annorlunda och om han känt sig positivt uppmärksammat. Imsen (2006) beskriver att lärarens attityd och inställning påverkar elevens inläring. Det påverkar även eleven på så sätt att får den höra ”du kommer lyckas”, ”du är duktig” etc. så slår självuppfyllande profetian in, även till det motsatta t.ex. ”du klarar inte det”. Här gäller det även att deltagaren har en självinsikt och ett självförtroende för att stå på sig och tro på sin egen förmåga. Enligt Pygmalionteorin och Rosenthaleffekten; anser man att elevernas resultat blir bättre om lärarnas förväntningar på dem är höga. I detta fall upplever Amir att hans lärare inte förväntar sig mycket av honom vilket påverkar hans självförtroende och ork att prestera.

Handlar det då om att villkoret påverkar uppgivenheten hos deltagarna? Eller är den känsla av uppgivenhet som deltagarna refererar till ett resultat av något annat? Motprestationskrav förekommer inom olika instanser t.ex. a-kassa. För att vara berättigad till a-kassa ska man stå till arbetsmarknadens förfogande och man ska uppfylla en rad kriterier. Dahlstedt (2010) skriver i sin artikel ”Hårda nypor för ett mjukt samhälle?” att krav på invandrare ökat avsevärt efter 11 september attacken år 2001. Olika partier föreslog språktest som grund för att erhålla medborgarskap. Att ställa krav är att bry sig menade politiker (Dahlstedt 2010). Krav skulle stimulera bidragstagare till att sluta vara beroende av bidrag och istället motiveras till att bli självförsörjande. Detta kan ses som en normgivande funktion då man genom kraven försöker ”lära” bidragstagarna hur dem borde vara. Hollertz (2010) refererar i sin avhandling till den ändrade historiska synen på bidragstagare. Hon menar att tidigare var individens rättigheter och behov centrala medan man idag lägger fokus på individens skyldigheter i förhållande till det offentliga systemet. Det Brahim återger är inte att kravet är det som ”ställer till det” utan

känslan av att vara beroende något som man helst vill slippa. Det är alltså ett samhälleligt ansvar att kunna ge individer som verkligen vill komma ifrån bidragsberoende verktyg för att kunna komma ifrån det.

Även Tamara uppger att hon vill komma ifrån bidraget och att mycket av energin går åt att tänka på hur hon ska kunna göra det. Hon har förståelse för att man måste prestera för att kunna erhålla bidrag, men tanken på att det är ett krav ogillar hon. Hon tror på att man ska göra något av ren vilja och från hela hjärtat. Då blir resultatet som bäst. Detta faller in under Imsens (2006) beskrivning av att viljan att lära sig bör komma inifrån. Imsen (2006) beskriver en inre och yttre motivation. I detta fall är den yttre motivationen att deltagarna erhåller sin försörjning i slutet av varje månad när de deltar i SFI medan inre motivation handlar om att deltagarna lär sig språket för att det är intressant och roligt. Alla deltagarna har förståelse för att det finns ett slags motprestationskrav på de som erhåller bidrag.

Flera av deltagarna resonerar att om ifall de uteblir undervisningen får de avdrag på sitt försörjningsstöd och detta inverkar negativt på deras motivation. På frågan om varför de skulle missa undervisningen menar de att det handlar om deras individuella sociala situation. Sjuka barn, sjuka föräldrar i hemlandet som blockerar deras inläring, att de själva känner sig sjuka men inte har en ”synlig” sjukdom dvs. förkylning utan det är psykiskt påfrestande. Frågan är hur man drar gränsen. När en anställd är sjuk eller frånvarande bibehåller denna inte sin lön etc. Att ständigt oroa sig för avdraget och stressen för den ekonomiska situationen minskar fokus på studierna och motivationen blir lägre. Risken ligger i att man då börjar gå till skolan för försörjningsstödet skull och inte för viljan att lära sig. Trots att de flesta deltagarna är emot villkoret finns det en förståelse för det. Brahim uttrycker det såhär ”man kan ju inte rulla tummarna för ingenting precis”.

Mustafa och Amir är helt emot kravet och menar på att man ska studera från hjärtat. Imsen (2006) skriver att det bästa resultatet deltagare uppnår är när det finns ett genuint intresse för det de studerar. Inte alla deltagare går till SFI enbart för försörjningsstödet skull utan för att lära sig språket. Men under tiden upplever de ett snävt system som blir alltmer ”petigare” och kontrollerande. Hollertz (2010) beskriver att samhället sätter hårdare krav på individers motprestation. Frågan är om SFI utbildningen bidrar till att integrera deltagarna. Kjell Kampe (2011) berättar att man tidigare inte haft någon bra insyn över SFI verksamheten. Man hade inte några beprövade metoder och de som lärde ut svenska språket var inte behöriga för det.

Det fanns inga större krav på deltagarna mer än en hyfsad bra närvaro. Efter en del studier och undersökningar kom man fram till att SFI påvisat dåliga resultat runtom i landet. Man tittade på orsakerna och beslutade om att öka kraven, eftersom det eventuellt skulle kunna vara en framgångsfaktor till att förbättra studieresultaten. Detta menar Hollertz (2010) är något som ständigt förekommer; dvs. nya förhållningssätt, nya metoder och krav. Det finns en sorts uppgivenhet som influerar gruppdynamiken i deltagarnas klasser. Nadia beskriver sina uppgivna skolkamrater som att de har ”fastnat i systemet och är kvar år efter år”. Det upplevs inte som konstigt eftersom vissa inte har skolbakgrund, särskilt de äldre, så vad är det man förväntar sig utav dessa, särskilt när man inte har så mycket annat erbjuda.

8.3 De professionellas syn på SFI som villkor

Socialsekreteraren Maria uttrycker sin syn på SFI i relation till villkoret att SFI upplevs:

”lite granna som en sorts förvaring om jag uttrycker mig så istället. Det har gjorts en utvärdering nu också av utredningscentrum i Helsingborg, där man tittade på en arabisktalande grupp och jämförde med en vietnamesisktalande grupp, dessa två grupper är ju de som uppnår sämst resultat inom SFI i Helsingborg. Utvärderingens syfte var att jämföra om det sker en förbättring om dessa två grupper i början av SFI utbildningen får mentorer som vägleder och hjälper dessa grupper att uppnå bättre resultat. Utvärderingen visade på att det med mentorskap är en rätt så tandlös insats och som uppenbart visar att den varken på lång sikt eller på kort sikt är en bra idé. Det är ju så att någonstans så har man ändå krav på motprestation för dem som erhåller försörjningsstöd, och för de som inte är svensktalande är det per automatik det som man bör göra för att vara berättigat bistånd. Det är ju ändå det som är vägen in till det svenska samhället och vägen in till arbetsmarknaden. Men dock så upplever jag att utländska kvinnor, speciellt muslimska arabisktalande, som är i barnafödande ålder, vilket är i princip en lång tid, bara sitter av tiden. De närvarar och lämnar in närvarokort med full närvaro, men de lär sig inget vettigt när de är där. Det händer liksom ingenting. Och det är det jag menar med förvaring, de har full närvaro i närvarokortet men hur mycket närvarande är de egentligen? Jag anser att det svenska språket ska vara ett villkor för att man ska kunna få bistånd.”

Maria beskriver att SFI används som en förvaring för de försörjningsstagare som man inte riktigt vet vad man ska göra med. Hon har en förutfattad mening om arabisktalande kvinnor som hon upplever i princip bara sitter av tiden. Det finns inget som hjälper, berättar Maria och hänvisar till mentorsprojektet som visade sig vara en tandlös insats. Maria poängterar att det är ett naturligt krav att studera SFI för dem som uppbär försörjningsstöd. Deltagarna måste göra allt för att vara berättigade biståndet. Språket är trots allt vägen in i samhället och vägen ut i arbetsmarknaden. David som arbetat som SFI lärare i ett par år uppger att:

”jag föreställer mig att man har en helt annan press som människa; äsch jag måste göra det här annars så kommer jag inte få mat på bordet eller ett tak över huvudet. Jag förstår ju att det måste kännas tufft.”

Maja har en kritisk syn på SFI i relation till villkoret. Hon menar att det är:

”totalt vansinnigt därför att om du tittar på, vad är det som gör lyckosam inläring? Det finns två faktorer som är livsavgörande för inläringen dels den egna motivationen och intresset och lärarens förväntningar. Det finns verklighetsbaserade forskning på det här, en vikarie som tog hand om en klass och i klasslistan hade den ordinarie läraren skrivit elevernas skåpnummer och den vikarierade läraren trodde att det var intelligens kvot och det visade sig att dom elever som hade högst skåp nummer hade också bäst progression under tiden som vikarien var där. Det finns andra sådana saker där man delat in eleverna i A och B där den ordinarie läraren bara har gjort en slumpmässig uppdelning så att dem kan sitta i grupper och sådär där också vikarierande lärare hade tagit det som att A elever och B elever i nivå och även det visade sig att alla dessa elever inom A gruppen hade bäst progression. Det är ju så att du måste ha höga men adekvata förväntningar på deltagaren.”

Det Maja talar om är precis det som Pygmalion och Rosenthaleffekten (Rosenthal & Lenore 1968) har bevisat. Nämligen att elevernas prestation påverkas av lärarens förväntningar och inställning. Hon lyfter även upp den inre och yttre motivationen vilket Imsen (2006) lyfter fram i sin bok. Maja fortsätter:

”Om man nu går tillbaka till det här med SFI som åtgärd så är det så att läraren så snart den vet om att deltagaren är på SFI genom åtgärd jag då har man noll förväntning på denna person, baserad på tidigare erfarenhet och det låter ju inte professionellt. Det är ju också så att deltagaren oftast har noll engagemang och intresse, hög frånvaro, studerar inte hemma osv. Till exempel i en grupp på arton där två tredje delar av deltagarna har SFI som villkorad hjälp, om man då utgår från att dessa har bristande engagemang, hur stor påverkan har inte det på dem som faktiskt vill?”

Maja beskriver även hur fel det kan bli om lärarna har förutfattade meningar om en grupp baserat på att dem enbart är där på grund av sitt försörjningsstöd och inte för att dem faktiskt vill vara där av ren vilja. Att gruppdynamiken påverkas är något som deltagarna tidigare lyft upp och som upplevs som problematiskt då deltagarna har lätt för att influeras av varandra.

Rektorn Marie-Louise uppger att:

”Det är en samvetsfråga... många känner sig hit tvingade och när man känner sig tvingad att gå till skolan ökar det inte motivationen. Jag har alltid varit emot att SFI ska vara ett motprestationskrav och vet många andra i ledningen som är emot det. Jag minns när det infördes. SFI fokuserade mer på byråkrati och organisation och mindre på pedagogik och inläring. Det blev mindre tid för att utveckla metoder för att lära ut språket. Det som ursprungligen var nyfikenhet, den avtog när man satt med protokoll, närvarokort, kryssade i rutor osv. ”lite aja baja du sköter dig inte och om du inte gör det blir det såhär osv.”. Jag tycker när det villkorades så blev organisationen svårare och mindre trivsamt.”

Marie-Louise upplever att det inte enbart är deltagarna som ifrågasätter utbildningen som motprestationskrav utan att det även finns lärare och andra i skolledningen som inte tycker att kravet är positivt för deltagarnas inläring. Marie-Louise återger en bild om hur det var innan villkoret infördes och hur det är nu. Hon beskriver att mycket av fokus numera ligger på att kontrollera istället för utveckla nya metoder för att lära ut språket på bästa sätt. Detta är precis vad Hollertz (2010) lyfter upp i sin handling kring den ändrade synen på bidragstagare.

Individens rättighet och behov som tidigare var centrala har idag förändrats till att handla om individens skyldigheter gentemot det offentliga systemet.

Även Kjell Kampe uttrycker att SFI inte är bra att ha som ”tvång”. Han menar att:

”Man ska självklart uppmuntra folk att gå, dock inte genom pengar ifall de klarar de på kort tid, inte sånt fänigt. Men alltså på olika sätt ge bra förutsättningar för det, det naturliga är att utgå från att 95 % av alla invandrare som kommer hit vill lära sig svenska. Och då gäller det att genom förutsättningar få det att fungera bra. Men ifall man har jätte problem med barn, och måste åka in genom hela stan, och det är dåliga tider och det är jätte jobbigt, då är det klart att ifall man tvingas blir det inget bättre av det.”

Ann-Sofie håller till viss del med om att SFI inte ska användas som tvång. Hon menar att SFI snarare ska ses som en möjlighet för att komma in i samhället, komma ut i arbetslivet och vidare studier osv. Hon menar att:

”Ett försörjningsstöd ska ju vara temporärt och om det skulle finnas personer som inte vill arbeta eller studera för att kunna arbeta utan att vara sjuka eller hindrade på annat sätt så måste de ta ansvar för sin egen försörjning själva. Med det menar jag inte att jag förespråkar en hårdare linje. Utbildningen ska presenteras som en möjlighet och inte ett krav. Jag tror att det har stor betydelse hur man tar emot nyanlända människor och hur man lägger fram etableringspaketet. Förhållningssättet där är lika viktigt som SFI-lärarnas eller andras förhållningssätt.”

8.4 DISKUSSION OCH ANALYS

Socialsekreteraren Maria känner att SFI används som en sorts förvaring för villkorade deltagare. Hon utgår från en utvärdering gjord i Helsingborgs kommun som jämfört vietnamesisk talande grupp med en arabiska talande grupp, och ifall mentorer har positiv effekt på att öka deras språkkunskaper. Detta eftersom dessa två grupper är de som det går sämst för vad gäller SFI. Resultatet visade att mentorskapet var en tandlös insats som varken på lång eller kort sikt gav ett bra resultat. Detta tar Hollertz (2010) upp i sin avhandling och beskriver att det då funnits, idag finns och kommer att finnas intresse för att utvärdera ifall insatser ger en bra effekt. Hollertz (2010) beskriver att det finns många insatser som visat sig vara tandlösa med ingen effekt alls.

Maria tycker att det bör finnas krav på motprestation för dem som erhåller försörjningsstöd och att det första en icke svensktalande bör göra per automatik är att studera språket för att vara berättigad bidraget. Maria lyfter specifikt fram muslimska arabisk talande kvinnor som de som mest sitter av tiden med full närvaro. Hon menar att det ”inte händer något vettigt”. Det är vad hon menar med förvaring, att dem närvarar fysiskt men inte psykiskt. Att

generalisera alla muslimska kvinnor som de som mest sitter av tiden och inte gör bra ifrån sig är ett påstående Maria får stå för då det inte finns några belägg på det. Marias inställning kan vara en orsak till att det negativa resultatet som deltagarna påvisar förstärks då hon i sin värld redan funnit ”boven”; de muslimska arabisktalande kvinnorna som är i barnafödande ålder vilket är högt oproffsig uttalande av en tjänsteman.

Flera av de professionella betonar att SFI inte ger tillräckliga verktyg för sina deltagare att klara av språket och om majoriteten av respondenter påtalar att det finns brister inom SFI och att alla inte har samma förutsättningar. Deltagarna menar att om man är medveten om alla dessa viktiga faktorer som är viktiga för språkinläringen, ska man då förespråka hårdare linje och försvåra ännu mer för dem eller ska man hitta lösningar och lämpliga metoder för att utveckla och underlätta utbildningen?

David har förståelse för att villkoret kan inverka negativt på deltagares motivation eftersom det finns en annan typ av press på en. Maja upplever att det är vansinnigt med villkor eftersom de två faktorer som är avgörande för en lyckad inläring enligt henne bygger på den egna motivationen samt intresset och lärarens adekvata förväntningar. Det hon beskriver är det som Imsen (2006) lyfter fram som inre och yttre motivation som beskrivs vara viktiga faktorer för en lyckad inläring. Maja lyfter fram evidensbaserad forskning och studier som bekräftar just motivation och förväntningar vilket grundar sig i pygmalionteorin och de undersökningar som gjorts kring förväntningar och dess inverkan på studieresultatet. Maja menar att så fort läraren vet om att deltagaren går SFI som åtgärd så ställs det noll förväntningar på denna. Maja beskriver att många SFI villkorade elever också uppvisar noll engagemang, hög frånvaro och dåliga studieresultat. Detta påverkar gruppdynamiken i sin helhet menar Maja, vilket även deltagarna påtalat. I sin tur blir inte enbart den individuella motivationen lidande utan även hela gruppens.

Marie-Louise menar att när man känner sig tvingad att gå till skolan så ökar det inte motivationen. Hon har alltid varit mot att SFI ska vara ett motprestationskrav och återger minnen från när ”kravet” infördes. Vad som tidigare byggde på nyfikenhet och intresse att hitta bra metoder att lära ut språket på, utvecklades till byråkratiska regler och närvarokort och kontroll. Organisationen upplevdes som svårare och mindre trivsamt att arbeta i när SFI villkorades. Kjell Kampe (2011) beskriver att han inte tror att det är bra att ha SFI som ”tvång”. Han tycker självklart att man ska uppmuntra deltagarna att läsa språket, men inte

genom pengar. Ann-Sofie instämmer till viss del att SFI inte bör användas som tvång, snarare som möjlighet för att integreras väl i samhället. Utbildningen tycker Ann-Sofie ska presenteras som möjlighet och inte som ett krav.

9. Respondenternas uppfattning kring hur villkoret påverkar motivationen

9.1 Deltagarnas åsikter kring motivationen i relation till villkoret:

Respondenterna har i stora drag en liknande uppfattning om hur villkoret påverkar motivationen. Ayoub beskriver hur uppgiven han blir bara av att höra hur dåligt det går för välutbildade akademiker med utländskt påbrå. Han menar att:

”Dem slängs från ena myndigheten till den andra för man inte vet vad man ska göra med dem.”

Ayoub menar att ansvaret ibland förskjuts myndigheter emellan. Detta menar Ayoub påverkar studiemotivationen. Man behöver förebilder i samhället förklarar Ayoub. Det slutar med att man tänker negativt;

”Har inte han lyckats, hur ska jag?! Ibland känner jag mig som ett litet barn...”

Varför gå långt och titta på hur det går för andra berättar Tamara. Man kan titta på sig själv, jag gör i alla fall det och genom det kan jag bilda mig min uppfattning kring saker. Tamara berättar att det känns tufft för en välutbildad kvinna att känna sig som en analfabet.

”Jag var en duktig kvinna med ambitioner och drivkraft, och ödet gjorde att vi hamnade här, i ett nytt land, ja allt var nytt. Jag hade plötsligt ingen motivation, ork eller drivkraft. Det bara försvann. Jag förstod inte folk, och folk förstod inte mig, lite som ett barn. Man kan ju inte leva ordentligt utan språket, så det kändes som ett måste i början.”

Även Amir som är välutbildad uttrycker att det känns uppgivet för en välutbildad akademiker att inte komma någon vart. Han menar att:

”Helt plötsligt försvinner ”jag” och byts ut mot någon som inte är som ”jag” längre”

Amir berättar att han inte alls känner sig motiverad. Förvisso närvarar han, men det känns som att han gör det med tvång, berättar han. Han berättar om särbehandling på hans skola och hur en av lärarna starkt ogillar honom. Han känner sig besviken och orättvist behandlad och är allmänt nedstämd.

”Som om det inte var nog med jobbigheterna som redan finns, utan jag ska även slåss för att respekteras och behandlas värdigt”

säger Amir med en besviken ton i rösten och avslutar med:

”Om det inte vore för att jag är i behov av försörjningsstödet... jag menar, jag får ingen möjlighet eller chans att själv stå på egna ben! ”

Det är mycket som påverkar studiemotivationen berättar Hanaa. För henne är det viktigt att bidraget inte minskar då hon är ensamstående och har fyra barn att ta hand om. Hanaa beskriver att:

”Det känns frustrerande att inte kunna råda över sin situation. Mitt yngsta barn är sjukt jämt och det påverkar min närvaro. Vid ett tillfälle fick jag avdrag. Det gör så ont bara jag tänker på det. ”

En annan sak som Hanaa noterar är viktigt är att lärare också påverkar ens motivation genom sin inställning gentemot deltagarna. Hanaa beskriver hur en av hennes tidigare lärare tryckte ner henne genom att kommentera Hanaas uttal. Hanaa beskriver att:

”Hon har gjort att jag inte har något självförtroende för mitt eget språk, genom att få andra att skratta åt mig när jag säger något fel. Men nu har jag fått en jättesnäll lärare som inte skrattar åt mig. ”

Även Mustafa anser att läraren har stor och betydelsefull inverkan på deltagares motivation oavsett om det är villkorat eller ej.

”Att min motivation generellt påverkas av att jag är villkorad SFI har jag inte tänkt på faktiskt”.

Att det råder en viss oro över att det sker avdrag på bidraget som deltagarna erhåller känns som ett återkommande tema. Det är ett orosmoment för respondenterna. Brahim känner sig ibland lite orolig över just den biten. Han menar på att det inte alltid är sjukdom som gör att man stannar hemma. Det kan vara att man fått ett olyckligt besked från hemlandet. Han beskriver följande:

”Hur ska man kunna bevisa sånt? Det är jobbigt med kontroll. Å andra sidan är man ju samtidigt tacksam för hjälpen man får i samhället, alltså man vet inte vad man ska tycka helt ärligt. Å ena sidan är man tacksam, å andra sidan mår man dåligt av det. ”

För Samira handlar villkoret om något kortvarigt. Hon har ambitionen att snabbt lära sig språket och bli av med behovet av bidrag. Suzan upplever samma sak. Hon beskriver följande:

”I början av mina första år i Sverige hade jag inte ens tanken att studera men sedan kände jag hur nödvändigt det var att uttrycka mig i skolan, på bussen eller bland människor. Visst jag kunde lite engelska och franska sedan innan, men svenska språket för mig lät som kinesiska, jag hade aldrig hört det tidigare. Och att det är ett krav tänker jag inte så mycket på eftersom jag har ambitionen att komma ifrån det beroendet av bidrag”.

9.2 DISKUSSION OCH ANALYS

Deltagarna upplever olika kring vad som är motiverande, mindre motiverande och framförallt hur villkoret påverkar deras inläring. Ayoub beskriver hur hans motivation påverkas av att se hur dåligt det går för andra akademiker. Han berättar om hur det har gått för andra och vad han hör ”snackas runt”. Det är historier som inte är positiva och som gör att den egna motivationen påverkas negativt. Amir förundras över hur det kommer att gå för honom om det har gått dåligt för andra akademiker. Amir har här anammat andras livsöden och har på ett indirekt sätt placerat sig själv i ”facket där det inte har gått bra för akademiker”. Pygmalion och Rosenthal lyfter inte bara upp att lärarens positiva inställning gentemot eleverna är avgörande för deras studieresultat utan det handlar även om elevens självförtroende och tro på sina egna förmågor.

Hanaa beskriver avdraget som ett ständigt hot för den inre motivationen eftersom avdrag på ekonomin enbart leder till frustration. Denna inställning följer som en röd tråd genom alla deltagares utsagor, men varför är dem oroliga för att få avdrag om de sköter sin närvaro och varför gå händelserna i förväg? Handlar det om att man tycker att SFI utbildningen känns för lång och att deltagarna behöver ”egentid” och studietid? Vill dem inte vara där?

Brahim delar Hanaas uppfattning kring oron över avdraget och menar på att det ibland inte enbart är sjukdom som får en att vilja stanna hemma, hur bevisar man att ens mamma i hemlandet är döende? Eller att man inte mår bra psykiskt? Det känns påfrestande för deltagarna, just själva avdraget. Tamara beskriver en klassresa från att vara en högutbildad kvinna till att själv känna sig som en analfabet, i ett nytt land med nytt språk och under nya förhållanden. Tamara beskriver hur plötsligt ingen förstod henne och att hon inte förstod någon, att hon kände sig som ett barn. Just känslan av att vuxna kan känna sig som ”barn” är något Franzén (2001) beskrivit i sin bok, då dem hamnar i ett skede av sitt liv där dem inte längre kan vara vuxna utan känner sig ”förminskade, som barn”. Detta beror på att dem inte kan uttrycka sig, vågar inte lika mycket och känner sig beroende av andras hjälp (Franzén 2001). Dock upplever Tamara att hon självmant hade skrivit in sig, om SFI inte hade varit villkorat eftersom det är oerhört viktigt med språket. Denna inställning är en friskfaktor och gör att viljan och motivationen stärks ytterligare. Får hon dessutom bekräftelse och stöttning av läraren så ökar det chanserna till att hon gör bättre ifrån sig på SFI, enligt Pygmalionteorin.

Flera av respondenterna beskriver sig lite som "barn" särskilt under deras första tid i Sverige när dem inte kunde göra sig förstådda och när dem ständigt var i behov av en tolk. Även under deras SFI utbildning kunde vissa känna sig fördummade och fråntagna deras vuxenhet. Som vuxen människa förväntas man klara sig själv och ta eget ansvar. Dock upplever SFI deltagarna att dem i och med "kontrollen" kan känna sig "på nytt uppfostrade". Vad dem menar med "kontroll" är hur deras närvaro registreras och kontrolleras samt hur det påverkar bidraget. Respondenterna har förståelse till att man måste prestera för att erhålla bidrag, och majoriteten av respondenterna vittnar till att det förekommer ett slags utnyttjande i systemet i form av att många elever bara "sitter av tiden". Antingen av uppgivenhet eller för att dessa elever helt enkelt inte vet vart dem ska ta vägen efter avslutad SFI utbildning.

Mustafa upplever inte att villkoret påverkar hans motivation. Nadia däremot tycker att det är jobbigt att vara förskriven SFI som villkor för försörjningsstödet. Språket anser Nadia vara viktigt, och menar på att de yngre klarar av det obemärkt men att äldre deltagare känner av kravet tydligare. På frågan om hur avdraget märks tydligare på äldre deltagarna beskriver Nadia att de äldre har större familj som drabbas. Amir beskriver med en hårdare ton hur han förkastar tvånget som gör att han känner lägre motivation. Samira berättar under intervjun hur tacksam hon är över de möjligheter som Sverige erbjuder. Hennes motivation driver henne till att vilja fullfölja SFI och studera vidare. Kravet upplever hon inte begränsar hennes möjligheter då hon har en stark inre motivation att studera färdigt SFI. Hon menar att man ska tro på sig själv vilket gör det enklare för andra att i sin tur tro på en. Wassim lyfter fram att viljan att lära sig måste komma inifrån. Han tror inte att kravet i sig är problemet utan de yttre påfrestningarna som inverkar på den inre motivationen. Suzan berättar hur hon upptäckte vikten av att lära sig språket. Hon berättar att svenska språket för henne lät som kinesiska och att hon aldrig förr hade hört det. Att SFI är ett krav är inget Suzan tänker på, eftersom hon inte upplever att det begränsar hennes möjligheter att fullfölja utbildningen.

9.3 De professionellas syn på motivation i relation till villkoret

Socialsekreteraren Maria uppger att hon inte har någon "riktig koll" gällande denna fråga. Läraren David berättar:

"Många gånger har jag bedrivit undervisning där jag fått telefonsamtal från ett land där morbrorn blivit sprängd i luften med barnen och allt eller kursdeltagare som kommit till mig för att hon blivit tvungen att dela sin man med en eller två nya kvinnor, utslänga från lägenheten för att de inte fått sin ersättning, bidrag eller aktivitetsstöd. Om man då har en villkorad

kursdeltagare som sitter och funderar på de här problemen som växer och växer och samtidigt som man sitter med en saknad för sitt hemland och sin familj och alla de här grejerna. Man måste ha förståelse och som utbildare krävs det mycket energi.”

David poängterar alltså vikten av förståelse för den målgrupp man undervisar. Systemet kanske inte förstår dessa deltagare, men som lärare som har en daglig direktkontakt med deltagarna är det svårt att blunda för dessa faktorer som på ett eller annat sätt påverkar allt från studiemotivation, inre motivation, självförtroende och studieresultat. Maja tror inte att kravet i sig leder till frustration hos deltagaren men att:

”det märks i mycket annat, bristande engagemang, motivation och intresse”

Rektorn Marie-Louise tycker inte att kravet ökar motivationen utan uppger att motivation för språkinläringen måste komma från hjärtat. Hon berättar vidare att:

”Tror man att man fixar det här utan svenskan då har man inte motivationen, tänker man att vad sjutton ska jag lära mig svenska, jag får ju inget jobb, eller ingen vill ha mig här. Det finns ju uppgivenhet, och för att få motivationen så måste individen få veta att ”du behöver språket därför att”, man måste ju få en kick. ”

Kjell Kampe återger en annan bild av det hela. Han anser att ämnet inte har haft någon status i samhället. Kjell menar att SFI inte är något som man prioriterat och samhället väljer inte att lägga ner mycket resurser på SFI. Han berättar att:

”Alltså ifall man inte tänkt sig och inte vill gå utbildningen och då blivit tvungen till det, så är det säkert inte en bra undervisningssituation. Det är det naturligtvis inte. Det finns ju så många tokigheter nu, alltså Nyamko Sabuni förslag att man ska få pengar/bonus ifall man klarade SFI... det är absurd! ”

Ann-Sofie, projektledare för vuxenutbildning, återger en mer preciserad bild av situationen. Hon menar på att:

”Om man pratar om låga resultat eller att man misslyckats med att komma ut på arbetsmarknaden efter sig och så många år pratar man om något man inte vet vad det är. Att säga sådana saker utan att kunna precisera vilken språklig nivå man behöver för att kunna komma ut i arbete eller för att få ett funktionellt språk för att kunna delta i samhället visar att man säger detta utifrån en ideologisk synvinkel snarare än en fakta- och forskningsbaserad synvinkel. ”

Beträffande att tidsbegränsningen kan ställa till det för deltagarna och att det inte är alla som klarar av att fullfölja SFI inom den tidsramen uttrycker sig Ann-Sofie som följande:

”Man har snäva tidsgränser utan att veta hur lång tid det tar att lära sig ett nytt språk. Man tar inte hänsyn till att människor har olika förutsättningar osv. Däremot tar man inte in aspekter som att arbetsmarknaden eller arbetsgivare är dåliga på att anställa invandrare som är kvalificerade för det ett arbete kräver”.

Ann-Sofie bekräftar alltså bilden som bland annat deltagaren Amir har haft; att invandrare med akademisk bakgrund inte får en ärlig chans eller möjlighet på arbetsmarknaden.

9.4 DISKUSSION OCH ANALYS

David beskriver sin förståelse för den målgrupp han arbetar med. Han menar att det är ett viktigt ”verktyg” för att det ska kunna ske ett bra samspel mellan lärare och deltagare. Många av deltagarna har sargade bakgrunder och kanske inte förmår fokusera till hundra procent under utbildningen av en rad olika anledningar som ”stör” processen. Här spelar alltså lärarens attityd en stor roll. Det påverkar kontakten med deltagarna som i sin tur påverkar deras inläring. Vissa deltagare är helt enkelt inte redo för att lära sig, de kan inte och bär eventuellt på mycket trauman som blockerar deras inlärningsförmåga. Är då SFI rätt insats för dem? Som tidigare nämnt så behövs det andra typer av insatser för dem som har svårt att ta till sig utbildningen. Maja upplever att hon som lärare kan märka deltagares bristande engagemang och motivation till att lära sig språket genom just att se på deltagarens attityd och inställning. Därför är det extra viktigt för läraren att styra upp och kunna vända den negativa energin till positiv energi. Men det kräver att både deltagare och lärare samspelar.

Marie Louise beskriver att kravet inte ökar motivationen, eftersom motivationen måste komma från hjärtat, vilket flera av deltagarna påtalat. Maja tror att uppgivenheten som finns bland deltagarna måste påverkas genom goda exempel och förebilder av före detta SFI deltagare som det har gått bra för. Deltagarnas uppgivenhet bygger just på att dem inte ser hur viktig SFI är eftersom de dem känner som fullföljt utbildningen inte kommit längre än till en pizzeria. Att se andra lyckas påverkar alltså motivationen, inte enbart den egna motivationen utan gruppens motivation. Det pushar deltagarna framåt och väcker viljan hos dessa. Man måste som lärare ständigt diktera varför det är viktigt med språket osv. deltagarna måste få en kick, menar Maja.

10. Respondenternas uppfattning kring bonussystemet

10.1 Deltagarnas åsikter kring bonussystemet

Majoriteten av respondenterna som intervjuats anser inte att bonussystemet är bra. Ayoub anser att det är en stämplande insats och menar på att det inte är rättvist med tanke på att alla inte har samma förutsättningar. Respondenterna delar även lika uppfattning om att denna insats kan locka fram intresse för pengarna mer än för själva intresset över att lära sig språket. Det är tråkigt om man studerar SFI för att komma åt pengarna än att genuint lära sig språket anser samtliga respondenter. Brahim berättar:

”Det hade varit superbra för mig om jag bara hade kunnat fixa det. Jag känner ingen som fått bonus haha. Skämt å sido, skojar dem med mig? Det ger så mycket prestationsångest för alla 99 procent som inte klarar det. Det ger negativa effekter för självkänslan, man känner sig mer dum än vad man redan känner sig. ”

Mustafa känner att det inte känns nära hans verklighet just nu och därför inte orkar lägga energi på att bli berörd av varken det ena eller det andra. Nadia hyser blandade känslor. Hon anser att det gynnar dem som redan är duktiga, kan, vill och orkar, så Nadia ifrågasätter meningen med bonussystemet. Amir anser att han skulle kunna klara av att ta del av bonussystemet men att det inte ligger högst upp på hans prioriteringsordning just nu. Han skrattar och berättar att han först måste reda ut problemen han har med sin lärare. Han uttrycker:

”Min lärare står i vägen för mig just nu. ”

Wassim är kritisk mot bonussystemet och menar på att det är ännu ett sätt att känna sig språkligt handikappad. Han tycker att alla som kämpar sig igenom SFI borde få bonus i så fall. Suzan har liknande tankar som Wassims och berättar följande:

”Jag tycker att det utmärker dem dåliga från de kunniga och det bidrar inte till en positiv anda. Föreställ dig i en klass där en av alla trettio elever lyckas få bonus för att denna är ung, har inga barn, kan studera i lugn och så. Det kan få alla andra i klassen att gå hem och jämra sig och trigga upp en negativ stämning. Det blir en annan press, det ska ju vara positivt, inte tvärtom. ”

10.2 DISKUSSION OCH ANALYS

Samtliga deltagare förkastar bonussystemet och menar att det inte är ett rättvist system. Bonussystemet ses som en stämplande åtgärd som urskiljer de duktiga från de mindre duktiga. Bonussystemet kan ses som ett incitament till att få deltagarna att vilja studera. Det fungerar lite som en ”morot och piska”. Ayoub ser att det finns en risk för att man mer lockas till pengarna och inte den genuina viljan till att lära sig ett språk. Brahim upplever att bonussystemet ger prestationsångest för alla de andra som inte klarar av det. Hollertz (2010) beskriver i sin avhandling om de undersökningar som påvisat att de är få deltagare som deltar i insatser (motprestationskrav) som faktiskt drar någon nytta av insatserna. Brahim menar att bonussystemet inverkar negativt på självkänslan. När man har det tufft redan, och när man inte klarar att få bonusen, då känner man sig en dålig elev. Tamara anser inte att bonussystemet är rättvist eftersom alla inte har samma förutsättningar. Samma åsikt hyser Samira och Nadia tillägger att de redan gynnar dem som är duktiga och hade klarat av SFI ändå. För Mustafa verkar det vara långt ifrån hans verklighet just nu.

Självuppfyllande profetia handlar just om att ”det blir vad man gör det till” dvs. har man en inställning om att man kommer lyckas få bonusen och kämpar för det så ökar chanserna avsevärt medan om man inte har en positiv inställning till att man kommer lyckas att få bonusen då har man i förväg bestämt sig för att inte lyckas med det, och då kommer man inte att nå det målet. Det kan vara lätt att man låser in sig i negativa tankebanor samt förväntningar, vilket gör att det leder till självuppfyllande profetia. De förväntningar och tankar man har om sig själv och på ens förmåga spelar en stor roll för vad som händer en. Amir känner sig uppgiven och tänker inte mycket på bonusen, men han anser att han hade kunnat klara av det och att han har förutsättningarna, men att hans situation i skolan inte gör det möjligt för honom att fokusera på det. Wassim tycker att alla som läser färdigt borde få bonus medan Suzan anser att det är bra för dem som kan uppnå bonus men att systemet utmärker dem dåliga från dem kunniga. Hon exemplifierar en klass med trettio deltagare där den yngsta av dem alla lyckats få bonus eftersom denne inte har barn och kan studera i lugn och ro. Detta kan få dem andra deltagarna att bli ännu mer bittra över sin situation.

10.3 De professionellas syn på bonussystemet

Maria anser att det på något sätt måste finnas något som motiverar folk att lägga ”manken till”. Hon menar att:

”Vinsten av att lära sig språket i det land där man bor, vinsten av att kunna ta sig in på arbetsmarknaden, kunna föra ett vettigt samtal med grannen i trapphuset och folk på bussen, bara det i sig bör vara tillräckligt för att motivera personen att läsa svenska. Det borde vara lika motiverande som en summa pengar. ”

När bonussystemet infördes hade man ingen statistik eller forskning på om det verkligen är ett effektivt sätt att motivera deltagarna med. Alltså finns det inga belägg på att en summa pengar faktiskt motiverar deltagarna ännu mer. Maria uppger även att det finns för och nackdelar med detta system:

”Det kan ju finnas två SFI studenter som är lika motiverade att lära sig språket, men samtidigt så har de kanske helt olika förutsättningar för att klara av det beroende på vilken studievana och skolbakgrund de har. Jag tycker att det är bra att detta system premierar de som redan är duktiga och som kan eftersom man får iväg de fortare ut i samhället. Men egentligen så tycker jag inte att det är en ultimät lösning, kanske borde man belöna de med ett svenskt medborgarskap istället, lite Danmark fasoner. ”

David tycker att bonussystemet är otroligt dåligt. Han menar att det är helt fel sätt att genom piska och morot attityden stressa fram ett resultat när alla inte har samma förutsättningar, då är det orättvist redan från början. Han menar att:

”Det kommer ju inte vara motivations höjande för de som inte har någon chans att kunna få de extra pengarna. Det gynnar bara de som redan har förutsättningar att kunna prestera på den nivån. ”

Maja håller med David och berättar att drivkraften inte ska vara pengar. Hon tillägger att det i princip bara gynnar akademiker som redan klarar sig igenom SFI. Hon menar att:

”Det är inte dem man behöva ska hjälpa, så det gäller ju inte alla. Jag tror att om fler högutbildade snabbt kommer ut i samhället så ger det goda exempel, deltagarna behöver personer att se upp till. Det är inte goda exempel att en massa journalister och universitetslärare kör buss och bakar pizza, när inte ens dem lyckas hur ska dem andra lyckas? Jag upplever att det finns en känsla av att invandrades kunskap inte är behövd och ingenting värt, varför ska jag lära mig svenska, jag kommer ju inte hitta jobb för invandrare får inga jobb. Ja det är ju en hel del uppgivenhet. Och mycket handlar om negativa förväntningar, för det är sällan goda exempel lyfts upp. ”

Marie-Louise anser att bonussystemet är ”fruktansvärt dumt”. Vidare berättar hon:

”Att man bara kan komma på en sådan idé, tro att man via en penningssumma, som inte är så stor, att man kan stressa fram ett resultat inom en viss period. Det är ju så få som lyckas få den bonus, och dessutom finns det saker man inte får göra typ praktik och arbete osv. Det omfattar inte alla och koncentrerar sig på flyktingar, deras anhöriga, kärleksinvandrare, det är så absurt”

Är tanken att Bonussystemet ska vända sig till alla egentligen? Marie-Louise är övertygad om att:

”Grunden är ju inte att man vill att det lågutbildade ska gå fortare fram utan det som är högutbildade ska gå ännu fortare fram eftersom man där, vill ha dem in i arbetslivet, de behövs där, det är dem det gynnar och dem hade ju ändå klarat sig ändå, det är en fruktansvärt cynisk reform, kostar så mycket pengar, inte en enda remissinstans var positiv och ändå gick den igenom. Märkligt. ”

Kjell Kampe håller med Marie-Louise. Han berättar att det först var i försök därefter genomfördes det i lagen innan man hann utvärdera det. Kjell anser att:

”Bonussystemet är cyniskt. Jag antar att det finns en massa tyskar, holländare, som inte tänkt gå på SFI, men efter det med bonussystemet tänker ”jag får ju pengar för det då skriver jag in mig”, och så går man där ett tag, klarar sig på mininivån och får sina pengar. Sen har man andra som har väldigt dåliga förutsättningar och dem kämpar och jobbar och det blir inga pengar i alla fall. På något sätt är det att man förutsätter att man inte har något eget intresse av att lära sig utan man måste få pengar för att göra det. Grunden ska förstås vara hos alla att man vill lära sig språket, men sen har man massa olika förutsättningar. ”

Ann-Sofie Bjärkeblad beskriver att det är ytterst få som har glädje av bonussystemet. De som redan har goda förutsättningar att snabbt lära sig svenska och uppnå de mål som finns för SFI, de med akademisk brakgrund, behöver inte en ekonomisk morot. Hon menar att:

”De som har kortare utbildning med sig i bagaget behöver inte längre tid på sig för att uppnå målen för att de är lata utan för att det faktiskt tar tid att lära sig ett nytt språk. Det går inte att påskynda den processen till den hastighet man från politiskt håll talar om. Dessa människor har generellt sett också mycket med sig i bagaget som påverkar språkutvecklingen,

såsom traumatiska upplevelser och stressymptom av detta, olika funktionshinder och/eller läs- och skrivsvårigheter och dyslexi. En ytterst liten andel kursdeltagare kanske blir mer motiverade och fokuserade av att veta att det finns pengar att "hämta" men jag tror den andelen är försvinnande liten. Bonussystemet är även upplagt så att de som klarar högre kurser får mer pengar. Det är en större prestation att ta sig från kurs A till att klara kurs B än att påbörja C och klara den och/eller kurs D. En konstig syn på kunskap och språkinläring/språkutveckling - så skulle man kunna sammanfatta bonussystemet."

Anders Borgströms svar lyder:

” Beträffande sfi-bonusen så riktar den sig till vissa nyanlända invandrare som har slutfört vissa kurser. Sfi-bonusen syftar till att få fler nyanlända invandrare att snabbare lära sig svenska och därmed förbättra sina möjligheter att få ett arbete. Skolverket har av regeringen fått i uppdrag att i årsredovisningen redovisa utvecklingen av verksamheten med sfi-bonus utifrån befintliga data. Av redovisningen ska det bl.a. framgå hur många personer som har beviljats halv, två tredjedels respektive hel bonus. ”

Anders svarar diplomatiskt på frågan utan att konkretisera på om bonussystemet verkligen har en positiv effekt på språkinläringen eller inte.

10.4 DISKUSSION OCH ANALYS

Maria beskriver att det måste finnas något som motiverar deltagare men att vinsten egentligen inte är en summa pengar utan bara det att kunna kommunicera fritt med människor bör vara tillräckligt motiverande. Maria beskriver för och nackdelar med systemet. Hon lyfter fram två studenter med lika mycket motivation att klara av SFI men som samtidigt har helt olika förutsättningar att göra det, beroende på studievana och skolbakgrund. Maria anser att det är bra att systemet premierar de som redan är duktiga eftersom man vill dra nytta av deras kunskap så fort som möjligt i arbetslivet. Dock är detta inte bonussystemets explicita syfte, att dem som kan ska kunna lyckas få bonusen. Maria tror dock att bonussystemet inte är en ultimata lösning utan hon föreslår att deltagare borde belönas med medborgarskap, lite Danmark fasoner, menar hon.

David tycker att bonussystemet är jättedåligt eftersom piska och morot attityden är fel då alla inte har samma förutsättningar. Systemet är alltså orättvist från början. David menar att det inte kommer vara motivations höjande för de som inte har en chans att kunna få bonusen. Maja delar Davids åsikter och beskriver att drivkraften inte ska vara pengar utan genuint intresse. Att bonussystemet dessutom främst gynnar akademiker som redan hade kunnat klara SFI visar ju på att systemet inte fungerar som det ska, eftersom det inte är dem som man ska hjälpa, menar Maja. Även Marie Louise anser att systemet är fruktansvärt dumt. Hon betonar att ytterst få har lyckats få bonusen och dessutom är man begränsad från arbete och praktik.

Systemet menar Marie Louise vänder sig knappast till alla utan är koncentrerad på flyktingar och deras anhöriga osv.

Anders beskriver att bonussystemet syftar till att få fler nyanlända invandrare att snabbare lära sig svenska och därmed öka chanserna för ett arbete men Marie Louise berättar att det i grund och botten inte är lågutbildade man vill föra fram utan att det ska gå ännu fortare för de högutbildade, det är dem det gynnar. Frågan är om det finns en implicit tanke och syfte med bonussystemet än vad man har uttryckt. Systemet anser Marie Louise vara cynisk. Även Kjell anser att bonussystemet är cynisk. Ann Sofie berättar att ytterst få har nytta av bonussystemet vilket samtliga respondenter instämmer med. De som drar nytta av systemet är dem som har goda förutsättningar och dem med akademisk bakgrund. Dessa behöver inte en ekonomisk morot anser Ann Sofie. Dessutom tar lågutbildade generellt sätt längre tid på sig att klara av SFI och Ann Sofie menar att mycket kan förslöa processen såsom traumatiska upplevelser och stressymptom, läs/skriv svårigheter eller funktionshinder osv. Anna Sofie sammanfattar bonussystemet som en konstig syn på kunskap och språkinläring/språkutveckling.

11. Avslutande diskussion

Genom åren har det funnits kritik mot SFI gällande utbildningens utformning, den bristande kvalitén samt de dåliga resultat som utbildningen påvisat. Är kritiken befogad eller inte? Av vad som framkommer av respondenterna så lever kritiken kvar, fast i andra former. Man har från regeringens sida försökt utveckla SFI undervisningen, man har ställt högre krav på lärares utbildningsbakgrund samt försökt utveckla pedagogiken. Deltagarna beskriver att dem vill lära sig språket men att alla inte har samma förutsättningar för att klara av utbildningen. De talas om dem som ”återvänder”, ”bara sitter av tiden” och dem som ”ändå inte kommer någon vart”. Det handlar utan tvekan på att man som deltagare saknar goda förebilder. De historier som cirkulerar runt från mun till mun bland deltagarna upplevs vara av negativa inslag och sällan något positivt. Det påverkar gruppdynamiken. Både lärare och deltagare upplever ungefär samma kring SFI utbildningen, kan det bero på att dessa är de parter som befinner sig närmast denna fråga? Tittar man på socialsekreteraren så antog hon och spekulerade fritt. Anders Borgström och Ann-Sofies svar handlade inte om hur det är utan hur det bör vara inom SFI. Att kraven ökat genom åren är inget nytt. Dahlstedt (2010) skriver i sin artikel att man ökat kraven avsevärt efter 11 september attentatet 2001. Vad var man rädd för? Och varför var just den händelsen en tankeställare för Sverige och flertal andra länder?

Hollertz (2010) beskriver i sin avhandling den ändrade syn från att individens rättigheter och behov varit centrala till att fokus numera låg på individens skyldigheter gentemot det offentliga systemet. Införandet av bonussystem, ett så kallat incitament för att påskynda inlärningsprocessen, heter så fint som att den ska påskynda integrationen av invandrare. Jag är med rädd att den påskyndar inlärningsprocessen för stunden och inte för all framtid. Vad jag menar är att det finns en risk att man som SFI deltagare pluggar hårt och intensivt en kort period för att erhålla bonuset, men kunskapen kanske inte har ”fastnat på riktigt”. Men risker finns det i mycket och en vanlig elev kan plugga hårt inför en tenta men sen glömma vad tentan handlade om.

Det explicita budskapet och syftet från regeringens sida är att deltagaren som lyckas läsa färdigt SFI ska belönas. Ann-Sofie är kritiskt till att bonussystemet ska ses som ett belöningsystem då hon anser att akademiker inte behöver ”belönas” och då de som har det lite jobbigare inte har samma förutsättningar att erhålla bonuset. Deltagarna är kritiska mot bonussystemet och menar på att den är orättvis och vänder sig till dem som redan kan läsa färdigt SFI på kort tid. Ann-Sofie lyfter därmed upp en viktig fråga gällande bonussystemet. Varför utgår man från att människor är lata och därför behöver ”en piska och morot” för att klara av utbildningen fortare? Vad är det för människosyn och vad är egentligen intentionen med bonussystemet? Det förutsätter att människor är rationella och att dem behöver premieras, för att ”komma någon vart”. Det intressanta gällande bonussystemet är att forska om dess effekter. Har den verkligen gjort att fler läst färdigt SFI?

Villkorade SFI deltagare upplever en stor frustration över att känna sig kontrollerade och att det i sin tur minskar deras motivation för studier. Deltagarna menar på att dem vill ha en naturlig relation till sina lärare och till skolan men att dessa istället fungerar som kontrollanter till socialsekreterarna, vilket känns laddat. Det råder olika uppfattningar kring att ha SFI som villkor för försörjningsstödet. Deltagarna menar på att det både är tufft men att dem samtidigt förstår att dem måste prestera något i ”gengäld”.

Nackdelen kan bli att vissa deltagare ”bara sitter av tiden” eftersom de känner sig bundna till försörjningsstödet, och det i sin tur påverkar motivationen och gruppdynamiken negativt. Både Aytar (2007) samt Dahlstedt (2010) beskriver att samhället börjar sätta hårdare krav på att de som erhåller bidrag eller försörjningsstöd ska prestera något, så kallad

motprestationskrav. Helsingborgs kommun är tydlig med dessa direktiv och krav och menar på att det ska väcka viljan hos individen att bli självförsörjande och komma ifrån bidragsberoendet. Utifrån deltagarnas och de professionellas utsagor saknas den praktiska delen i utbildningen. Äldre, analfabeter och dem som har svårt för att lära sig sitter just kvar i klassen ihop med deltagare som vill klara av utbildningen. Detta för att man inte har några andra insatser som är bra för dessa. Socialsekreteraren Maria menar på att SFI används som förvaring av de deltagare man ”tappat hoppet om” och inte riktigt vet vad man ska göra med. Maria menar att man genom att anvisa dem SFI åtminstone vet vart dem finns om dagarna. Jag tycker att det låter obehagligt. Varför förvara människor och inte sysselsätta dessa med meningsfulla aktiviteter? Och eftersom deltagarna lyfter upp att den negativa energin sprider sig lätt, är det då inte fel att ha deltagare som ”bromsar” de övriga i en och samma klass? Det komplexa blir att man inte vill stämpla deltagare som ”dugliga” och ”odugliga” vilket är fullt förståeligt. Men punktinsatser som vänder sig till denna målgrupp, som verkar vara stor behövs för att göra skillnad för dessa deltagare istället för att enbart förvara dem. Vad fyller förvaringen för funktion?

Det finns ett stort missnöje bland deltagarna gällande SFI utbildningens utformning. Det efterfrågas mer praktiska övningar, fler diskussionsforum och andra insatser för dem som inte förmår studera av olika anledningar. Deltagarna ”känner medlidande” med de äldre deltagarna som suttit bakom skolbänken år efter år utan resultat. Kritiken riktas åt beslutsfattare och socialsekreterare som inte kan ge dessa deltagare en annan meningsfull aktivitet när det är uppenbart att dem inte kommer att nå målet i SFI. Man blundar för de deltagare som inte kan ta till sig utbildningen och som man inte vet vart man ska placera och har dem istället i ”förvar” på skolorna. Det i sin tur väcker frustration hos deltagare och lärare eftersom det påverkar resterande grupps motivation och gruppdynamik. Deltagarna behöver se upp till varandra och ta del av goda exempel och förebilder. När en ny deltagare ser att andra deltagare suttit bakom skolbänken i flera år, finns det stora risker att denna får sin motivation påverkad negativt. Det är känt utifrån Pygmalionteorin eller s.k. Rosenthaleffekten att ens förväntningar men även lärarens förväntningar på en påverkar resultatet.

De flesta deltagarna har en traumatiserad bakgrund, det är oftast därför de lämnat sina hemländer och valt att bosätta sig i Sverige. Förutom sitt sargade bagage, att de känner press från olika håll och att de är villkorade SFI så upplever flera av deltagarna att de känner sig ”förminskade” eller lite som ”barn” vilket tar på självkänslan. Dessutom tar det längre tid för

vuxna att lära sig ett nytt språk. Att det går långsamt, att hårdare krav ställs och känslan av att inte kunna uppnå en bonus gör att det bromsar både den inre och yttre motivationen. Att bonussystemet ska väcka deras lust att vilja kämpa och bli färdiga med sin utbildning känns för de flesta deltagare helt fel och absurt, vilket även de flesta professionella instämmer med. SFI behöver förändras och anpassas efter individens behov. Det är egentligen utbildningens syfte; att den ska vara anpassad efter individens behov, vilket den i verkligheten har visat att den inte är.

SFI bör även tillhandahålla deltagare verktyg för att på bästa sätt kunna etablera sig i samhället. Att kunna språket är en lättnad och ingen vuxen vill fråntas sitt ansvar och sin ”vuxenhet”. Det är viktigt med rätt inställning och det är även av stor vikt att ha förståelse för målgruppen som studerar SFI.

Källförteckning

Litteratur

- Aspers, Patrik (2007). Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden. Malmö: Liber
- Blom, Björn & Morén, Stefan & Nygren, Lennart (2006). Kunskap i socialt arbete: om villkor, processer och användning. Stockholm: Natur och Kultur
- Bryman, A. (2011) Samhällsvetenskapliga metoder. Malmö: Liber
- Carlsson, M. (2002). *Svenska för invandrare, brygga eller gräns?* Lund: Studentlitteratur.
- Imsen, Gunn (2006). Elevens värld; introduktion till pedagogisk psykologi. Studentlitteratur
- Jenner, Håkan (1991). Pygmalion på Socialbyrån. Studentlitteratur
- Jönson, Håkan (2010). *Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning och socialt arbete.* Malmö: Liber.
- Karlsson, Lars (2007). Psykologins grunder. Lund: Studentlitteratur
- Kvale, Steinar (1997). Den kvalitativa forskningsintervjun. Lund: Studentlitteratur
- May, Tim (2001). Samhällsvetenskaplig forskning. Lund: Studentlitteratur
- Meuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red) (2008). Forskningsmetodik för socialvetare. Stockholm: Natur och Kultur
- Franzén C. Elsie (2001). Att bryta upp och byta land. Stockholm: Natur och Kultur.
- Vetenskapsrådet. Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Tillgängligt: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Artiklar:

- <http://efterarbetet.etc.se/nyhet/valutbildade-amerikaner-far-sfi-bonus-oftast>
- <http://mobil.hd.se/helsingborg/2011/06/30/krankande-sfi-bonusar-har-betalats/>
- <http://www.regeringen.se/sb/d/119/a/128534>
- <http://mobil.hd.se/helsingborg/2011/06/30/jag-kanner-mig-stolt/>
- <http://www.dn.se/nyheter/sverige/stark-kritik-mot-svenskundervisning> 25/3-11
- <http://www.dn.se/nyheter/sverige/statskontoret-kritiserar-sfi>
- <http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/alltfor-manga-tillbringar-alltfor-lang-tid-i-sfi> 2516099.svd
- <http://www.expressen.se/debatt/1.1244813/sfi-har-hindrat-integration-i-40-ar>
- <http://goteborg.etc.se/nyhet/satsning-pa-sfi-bonus-ett-misslyckande> Marina Ferhatovic 2011/08/12

Arbeten/avhandlingar på nätet:

<http://dspace.mah.se/bitstream/handle/2043/8390/Examensarbete%20Ulla%20M%c3%a5rtensson.pdf?sequence=1>

<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOID=1580322&fileOID=1580323>

http://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/21586/1/gupea_2077_21586_1.pdf

Forsemalm, Joakim (2009). Äldre invandrare & framtidens boende, En intervjustudie. Göteborgs Universitet

Hedblad & Johansson (2004). Motivation på SFI, skiljer det sig åt mellan män och kvinnor. Högskolan Kristianstad, Lärarutbildningen

<http://www.uppsatser.se/upsats/0e36b4263a/>

Avhandlingar på nätet:

Aytar, Osman (2007). Mångfaldens organisering. Avhandling Stockholms universitet

Hollertz, Katarina (2010). Problemen förgår, lösningarna består. Organisering av kommunala insatser för unga arbetslösa med försörjningsproblem. Lunds Universitet Socialhögskolan

Ulmestig, Rickard (2007). På gränsen till fattigvård? En studie om arbetsmarknadspolitik och socialbidrag

Artiklar

Dahlstedt, Magnus (2010). ”Hårda nypor för ett mjukt samhälle”, i *Sociologisk forskning* 47 (3). SwePub

Rosenthal, Robert & Jacobson, Lenore (1968). Pygmalion in the classroom, i *The Urban Review* 3 (1).

Sarstrand, Anna-Maria (2004), ”Integration ur två perspektiv - en analys av kommunala integrations-strategier”, i Olofsson, Gunnar (red) *Invandring och integration. Sju uppsatser från forskningsmiljön ”Arbetsmarknad, Migration och Etniska Relationer” (AMER) vid Växjö universitet*, Acta Wexionensia nr 55/2004:45-79: Växjö universitet. SwePub

Intervjuer:

Anders Borgström Utbildningsdepartementet, Stockholm (e-post)

Ann-Sofie Bjärkeblad Nationellt Centrum, Stockholm 110526 (e-post)

Intervjuer har skett med tio deltagare, två SFI lärare, en socialsekreterare samt en SFI-rektor som samtliga vill vara anonyma.

Kjell Kampe, Föreläsare och SFI expert 110414

Bilaga 1

Hej!

Mitt namn är Zeinab Fakhro och jag studerar till socionom på Campus Helsingborg Lunds Universitet. Jag tänker skriva C-uppsats om SFI (svenska för invandrare). Jag kommer att undersöka SFI som villkorad hjälp och som grund för detta tänker jag utgå från intervjuer med såväl deltagare, socialarbetare och lärare, för en större förståelse om hur SFI upplevs. Lärarna jag tänker intervjua kommer att väljas ut från en liknande verksamhet dvs. från annan skola än den skola Du går på. Detta för att få en avslappnad relation till er deltagare samt att man minimerar möjligheten till att härröra till deltagare.

Om du samtycker till att intervjuas så gläder det mig och jag vill påminna om att det är ytterst frivilligt att delta och att du när som helst kan avbryta ditt deltagande. För att jag ska kunna intervjua dig krävs dock ditt samtycke. Jag är mån om din säkerhet och trygghet och med tanke på din rätt till integritet tänker jag oidentifiera personliga och känsliga uppgifter som även kommer att förvaras i säkerhet. Den information som framkommer under intervjun kommer bara att användas för detta forskningsuppdrag och inte vid något annat sammanhang.

Syftet med denna uppsats är att ta reda på målgruppens (SFI deltagarna) syn på deras SFI utbildning. Vi har valt att specifikt undersöka de personer som går SFI som villkorad hjälp för försörjningsstöd. Tack i förhand för din medverkan, det är av oerhört stor vikt och betydelse.

Bilaga 2

Intervjuguide

Uppvärmningsfrågor

- Hur gammal är du?
- Vilket land kommer du ursprungligen ifrån?
- Hur många år har du varit i Sverige?
- Hade du någon utbildning innan du kom till Sverige?
- Vad jobbade du med innan du kom till Sverige?
- Hur trivs du i Sverige?

Tematiska frågor

Kan du beskriva vad ni gör på SFI-utbildningen?

- Vad tycker du bäst om i undervisningen? (vad tycker du bäst om din grupp/klass?)
- Vad tycker du sämst om i undervisningen? (vad tycker du sämst om din grupp/klass?)
- Vad har du för förväntningar på utbildningen?
- Vad vill du uppnå språkligt?
- Hur tror du att SFI kommer att påverka din möjlighet att få ett arbete?
- Kan du beskriva hur du fick SFI som villkorad hjälp?
- Har du tidigare erfarenheter av SFI? Har du hoppat av och gått om någon gång?
- Hur känns det att ha SFI som villkorad hjälp? Motivation?
- Vad anser du om bonussystemet?

Tolkande frågor

- Har jag uppfattat det här rätt? Osv.